

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma / Sosiaalinen kuntoutus

Niko Torvinen

SOSIONOMIOPISKELIJOIDEN OPPIMISKOKEMUKSIA
ULKOMAANTYÖHARJOITTELUSSA

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU Sosiaalialan koulutusohjelma

NIKO TORVINEN	Sosionomiopiskelijoiden oppimiskokemuksia ulkomaantyöharjoittelussa
Opinnäytetyö	52 sivua + 26 liitesivua
Työnohjaaja	Lehtori KV-koordinaattori Harri Mäkinen
Toimeksiantaja	Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
Lokakuu 2010	
Avainsanat	kansainvälisyys, harjoitteluvaihto, oppiminen

Kansainvälistyminen ja erilaisten kulttuurien ymmärtäminen on entistä tärkeämpää vapaan liikkuvuuden lisääntyessä. Ammattikorkeakoulujen on jatkuvasti kehitettävä toimintaansa kyetäkseen vastaamaan kansainvälistymisen haasteisiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mitä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat kokevat oppineensa ulkomaantyöharjoittelussa.

Tutkimuksessa käytettiin kyselylomaketta, jonka avulla pyrittiin selvittämään millaisena opiskelijat kokivat harjoittelun ulkomailla, mitä opiskelijat kokivat oppineen itsestään, ammatillisesti ja kulttuurisesta näkökulmasta. Kysely toimitettiin 17 ulkomailta työharjoittelussa olleelle opiskelijalle, ja vastausprosentiksi muodostui 100.

Kyselyyn vastanneet sosionomiopiskelijat pitivät ulkomaanharjoittelua opettavaisena, avartavana ja antoisana kokemuksena. Kokemusta pidettiin ainutlaatuisena mahdollisuutena uusien ihmissuhteiden luomiseen ja arjen elämiseen paikallisten kanssa. Vastajaat voisivat kokemustensa perusteella kuvitella lähtevänsä ulkomaille töihin ainakin joksikin aikaa. Kyvyn itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan sekä kyvyn ymmärtää monikulttuurisuutta koettiin kehittyneen. Suomalainen palvelujärjestelmä ja suomalaisuus itsessään näyttäytyivät monelle uudella tavalla. Yhtenä tärkeimmistä opeista katsottiin olevan se, että selviytyminen on asenne. Aina pärjää, jos vain oikeasti haluaa.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ASBRACT

1 JOHDANTO	6
2 KANSAINVÄLISYYS	7
2.1 Kansainvälisyyden merkitys muuttuvassa yhteiskunnassa	7
2.2 Kansainvälisyys korkeakoulussa.....	8
2.3 Kansainvälistyminen opiskelijan näkökulmasta	10
3 TYÖHARJOITTELU.....	11
3.1 Ammattitaitoa edistävä harjoittelu ammattikorkeakouluissa	11
3.2 Kansainvälinen työharjoittelu	14
4 SOSIONOMIOPISKELIJAT ULKOMAAN HARJOITTELUSSA OPPIMASSA.....	15
4.1 Kokemuksellinen oppimisprosessi.....	15
4.1.1 Mikä on kokemuksellinen oppimisprosessi?	15
4.1.2 Reflektiivinen ajattelu ja toiminta.....	16
4.2 Oppiminen sosiokulttuurisena ilmiönä	19
5 AMMATILLISET KOMPETENSSIT.....	20
5.1 Sosionomi ammattitutkintona	21
5.2 Kulttuurikompetenssit	22
Kulttuurinen tietoisuus	22
Kulttuurinen tieto	22
Kulttuurinen ymmärtäminen	22
Kulttuurinen herkkyyys.....	23
Kulttuurinen vuorovaikutus	23
5.3 Yleiset työelämän kompetenssit.....	23
Elämänhallintataidot	23
Asiantuntijataidot	24
Tutkijataidot	24
Eettiset taidot.....	24
Instrumentaaliset taidot	24
5.4 Sosionomin yleiset ammatilliset kompetenssit	24
Sosiaalialan eettinen osaaminen.....	24
Asiakastyön osaaminen.....	25
Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen	25
Yhteiskunnallinen analyysitaito	25
Reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen	25
Yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen.....	26

6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	26
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
7.1 Tutkimuksen tavoite, sen kohderyhmä ja kysymykset	27
7.2 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen eteneminen.....	28
7.3 Tutkimusaineiston analyysi.....	30
7.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	31
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	32
8.1 Vastaajien taustatiedot	32
8.2 Kokemukset ja oppiminen	33
8.2.1 Kokemukset	33
8.2.2 Oppiminen.....	36
8.3 Ammatilliset taidot.....	39
8.4 Kulttuuritaidot.....	44
9 POHDINTA	45
9.1 Johtopäätökset ja tulosten pohdinta	45
Oppiminen ja kokemukset	46
Ammatilliset taidot.....	48
Kulttuuritaidot.....	50
9.2 Opinnäytetyö prosessina	50
9.3 Jatkotutkimushaasteet	51
LÄHTEET.....	53

LIITTEET

- Liite 1. Kyselylomakkeen saatekirje
- Liite 2. Kyselylomake
- Liite 3. Taulukko 1, 2, 3, 4, 5 ja 6
- Liite 4. Taulukko 7
- Liite 5. Taulukko 8
- Liite 6. Taulukko 9
- Liite 7. Taulukko 10
- Liite 8. Taulukko 11
- Liite 9. Taulukko 12
- Liite 10. Taulukko 13
- Liite 11. Taulukko 14

1 JOHDANTO

”Älä kerro minulle kuinka koulutettu olet.
Kerro kuinka paljon olet matkustanut”
(Profeetta Muhammed)

Nykypäivänä ihmisten liikkuvuus lisääntyy jatkuvasti, joten kansainvälisyys ja kansainvälistyminen ovat entistä tärkeämpää. Vapaan liikkuvuuden aikakautena erilaisten kulttuurien sekoittumista ei voida estää. Eri ideologioita ja uskontoja edustavien ihmisten on siis tultava keskenään toimeen jatkossakin. (Haatainen 2004, 7.) Opetusministeriön mukaan Suomen houkuttelevuutta globaalissa toimintaympäristössä on lisättävä, jotta maamme pysyy tulevaisuudessakin kilpailukykyisenä. Tässä ydinasiana on korkeakoulujärjestelmän kansainvälistyminen. (Haahtela 2009, 13.)

Yhä globaalimpaan suuntaan kehittyvässä yhteiskunnassamme ja työnantajan odotukset ammatilliselle pätevyydelle ovat erittäin monipuoliset. Sosiaalialan kansainvälistyessä opiskelijoiden paineet itsensä kehittämisestä kasvavat työelämän vaatimusten kasvaessa. Paras keino menestyksen turvaamiseksi koulutuksen avulla on osallistuminen kansainväliseen opiskelijavaihtoon tai kansainväliseen työharjoitteluun. Opiskelutai työskentelyjakso ulkomailla kehittää menestyvän työntekijän ominaispiirteitä varsin monipuolisesti, mutta se antaa myös esimakua siitä, millaista on toimia ja elää vieraassa maassa ja kulttuurissa. (Kansainvälisten asian toimisto 2009.)

Olen omakohtaisesti saanut mahdollisuuden osallistua ulkomaan harjoitteluihin opintojeni aikana. Lähihoitajaopintojeni aikana suoritin vuonna 2005 sairaalajakson harjoittelun Espanjassa, Mallorcalla Clinica Juaneda -nimisessä yksityisessä sairaalassa. Harjoittelujakso kesti kuukauden. Toisen kerran suoritin sosionomiopintoihin liittyvän harjoitteluni ulkomailla Vietnamissa, Hanoissa syksyllä 2008. Harjoittelu tapahtui Youth House Schoolissa ja kesti kaksi kuukautta. Aiempia kokemuksiani (2005) ulkomailla työskentelystä olen saanut osallistumalla Allianssin nuorisovaihdon kautta vapaaehtoistyöleirille Etelä-Amerikassa, Perussa. Työ oli katulapsityötä ja kesti kuukauden. Lisäksi olen osallistunut lyhyemmille opintojaksoille Ranskan Strasbourgissa ja Puolan Lublinissa. Näistä kokemuksista nousi ajatus tutkia oppimiskokemuksia ulkomaan työharjoitteluissa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, mitä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat kokevat oppineen ulkomaan työharjoittelussa. Tutkimuksessa selvitetään millaisena opiskelijat kokivat harjoittelun ulkomailla, mitä opiskelijat kokivat oppineensa itsestään, ammatillisesti ja kulttuurisesta näkökulmasta. Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytetään kyselylomaketta. Pyrin tuomaan vastauksissa esiin ulkomaantyöharjoittelun hyödyt ja haitat. Toivon, että työni tulokset madaltaisivat opiskelijoiden kynnystä ottaa haaste vastaan ja suunnata työharjoitteluun ulkomaille.

Opinnäytetyön teoriaosassa käsitellään kansainvälistymisen merkitystä nyky-yhteiskunnassa sekä kansainvälistyviä ammattikorkeakouluja globaalissa maailmassa. Kansainvälistymisen merkitystä avataan myös opiskelijan näkökulmasta. Lisäksi työssä käsitellään oppimista kokemuksellisenä oppimisprosessina sekä sosiokulttuurisena ilmiönä. Teoriaosan jälkeen kuvataan tutkimusta tutkimusmenetelmien, tutkimuksen kulun ja analyysin kautta. Tutkimuksen tulokset käsitellään teemoittain.

2 KANSAINVÄLISYYS

Tässä luvussa käsittelen kansainvälistymisen merkitystä nyky-yhteiskunnassamme. Käsittelen myös kansainvälistyvän ammattikorkeakoulun haasteita ja mahdollisuuksia. Lopuksi käsittelen kansainvälistymistä opiskelijan näkökulmasta suhteessa työelämän vaatimuksiin.

2.1 Kansainvälisyyden merkitys muuttuvassa yhteiskunnassa

Ihmisten liikkuvuuden jatkuvasti lisääntyessä kansainvälisyys ja kansainvälistyminen ovat entistä tärkeämpiä. Kulttuurien monimuotoisuus sekä kulttuurien ja uskontojen välinen vuoropuhelu ovat ajankohtaisempia kuin koskaan aiemmin, nyt kun teollisuusmaihin suuntautunut maahanmuutto on kääntynyt kasvuun. (Haatainen 2004, 7.) Erityisen tärkeää on edistää laajempaa elämäkokemusta ja lisätä kulttuurien tunteenmusta sekä solidaarisuutta (Inter-cultural youth exchange 2006).

Uudet kulttuurit ja pääväestön paikallinen kulttuuri sekoittuvat ja synnyttävät myös ilmiöitä, jotka ovat jotakin enemmän kuin pääkulttuurit ja vähemmistökulttuurit eril-

lään olisivat. Kulttuurien moninaisuus on tullut jäädäkseen. Vapaan liikkuvuuden aikakautena niiden sekoittumista ei voida estää. Rajat ylittävä kanssakäyminen, työvoiman entistä vapaampi liikkuminen ja kaupan esteiden poistuminen mahdollistavat kansainvälistymisen jatkumisen. Globalisaation jatkuessa eri kulttuureissa kasvaneiden ihmisten vuorovaikutus lisääntyy vääjäämättä. Eri kulttuureita, ideologioita ja uskontoja edustavien ihmisten on siis tultava keskenään toimeen jatkossakin. (Haatainen 2004, 7.)

Yhteiskuntien moottorina toimiva kulttuurisen monimuotoisuuden voima on viimeaikoina tunnustettu aikaisempaa paremmin sekä kansainvälisesti, että meillä täällä Suomessa. Kulttuureiden vuorovaikutus ei pelkästään johdu lisääntyneestä ihmisten liikkuvuudesta, vaan myös siitä, että kulttuurien tuotteet liikkuvat maasta toiseen entistä nopeammin erilaisten tietoverkkojen avulla. (Haatainen 2004, 7.) Työelämän lisääntyvä kansainvälistyminen sekä yhteiskunnan kasvava monikulttuurisuus ja sen hyödyntäminen tarkoittavat, että tämän päivän työelämässä tarvitaan valmiuksia kansainvälisessä ja monikulttuurisessa ympäristössä toimimiseen (Kansainvälinen Metropolia 2010).

2.2 Kansainvälisyys korkeakoulussa

Kansainvälistyminen on ollut jo pitkään Suomen korkeakoulupolitiikan päätavoite ja korkeakoulujen omien strategioiden ytimessä. Korkeakoulutuksen pitkäjänteiset panostukset sekä kehitys että tutkimustoimintaan ovat johtaneet siihen, että kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt ja maamme korkeakoulujen ja tutkimuksen taso on nousut. Suomi on menestynyt hyvin kansainvälisissä tutkimuksen, koulutuksen, teknologian ja innovaatiotoiminnan vertailuissa. (Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009 - 2015.)

Suomi on ollut hyvin aktiivinen toimija eurooppalaisessa tutkimus- ja korkeakoulu yhteistyössä. (Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009 - 2015). Tunnetuin niistä lienee Erasmus, joka on Euroopan laajin korkeakouluopiskelijoiden vaihto-ohjelma. Erasmus-ohjelman kautta tuetaan eurooppalaista yhteistyötä ja liikkuvuutta korkeakouluissa. (Erasmus 2008.) Erasmus-koulutusohjelma, joka vastaa EU:n koulutusohjelmien kansallisesta toimeenpanosta, on ollut Suomelle menestys. Kansainvälisen liikku-

vuoden ja yhteistyön keskuksista CIMO:sta on tullut arvostettu ja kansainvälisesti tunnettu yhteistyökumppani. (Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009 - 2015.)

Kymmenen viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomesta ulkomaille lähtevien vaihtop opiskelijoiden määrä on kasvanut yli nelinkertaiseksi. Myös Erasmus-ohjelman opettajavaihdossa Suomi on kärkimaita. Korkeakoulumme osallistuvat aktiivisesti pohjoismaisten maisteriohjelmien rakentamiseen, Nordplus-liikkuvuusohjelmiin sekä tiivistyvään Pohjoismaiden tutkimus- ja innovaatioyhteistyöhön. (Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009 – 2015.)

Kiinnostus korkeakoulujamme kohtaan on kasvanut ulkomaisten opiskelijoiden keskuudessa. Tieteellistä jatkotutkintoa suorittavien ulkomaisten opiskelijoiden osuus on kasvanut kaikilla tieteen aloilla. Korkeakoulut ovat pääosin saavuttaneet ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määriä koskevat tavoitteet, jotka asetettiin vuosituhannen alussa. (Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009 - 2015, 2009.) Kielellisesti poikkeavan pienen maan korkeakoulujen kansainvälistyminen on suorastaan välttämätöntä. Määrätietoinen toiminta toimivine oppilas ja opettajavaihtoineen vaihtelee kuitenkin edelleen suuresti eri korkeakoulujen, tiedekuntien ja koulutusalojen kesken. (Virtanen 1998, 3.)

Opetusministeriön mukaan globaalissa toimintaympäristössä on lisättävä Suomen houkuttelevuutta, jotta maamme pysyy vastaisuudessakin kilpailukykyisenä. Ydinasiassa tässä on korkeakoulujärjestelmän kansainvälistyminen. Koko ympäröivässä yhteiskunnassa se lisää moninaistumista, vahvistaa kansainvälisiä verkostoja ja kehittää innovatiivisuutta. Uudet ajatukset ja luovuus syntyvät parhaiten ympäristössä, jossa vanhat ja uudet ideat kohtaavat. Kansainvälistyminen toimii alustana innovatiiviselle toiminnalle ja lisää osaamispohjaamme. (Haahtela 2009, 13.)

Opetusministeriö on tukenut ammattikorkeakoulujen kansainvälisen toiminnan kehittämisverkostoa, jotta ammattikorkeakoulujen kansainvälisyys tulisi yhä keskeisemmäksi toiminnan osaksi. Kansainvälistyminen on koko korkeakoululaitoksen yhteinen haaste, mutta asteet ja keinot voivat vaihdella alueittain. (Haahtela 2009, 13.)

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kansainvälistymisstrategia valmistui alkuvuodesta 2009. Vuoteen 2015 mennessä strategian vision mukaan suomalainen korkeakoulutus antaa kaikille vastavalmistuneille valmiudet työskennellä kansainvälisessä toimintaympäristössä. Korkeakoulumme ovat aidosti kansainvälisiä työ- ja opiskeluyhteisöjä, joissa on aikaisempaa enemmän ulkomaisia opettajia, tutkijoita ja opiskelijoita. (Haahtela 2009, 13.)

Kansainvälinen yhteistyö on keino parantaa tutkimuksen ja koulutuksen laatua, poistaa päällekkäisiä toimintoja ja koota sekä kotimaisia että ulkomaisia voimavaroja yhteisiin hankkeisiin. Edellytyksenä kansainväliselle yhteistyölle on usein kuitenkin se, että oma kansallinen toiminta on riittävän korkeatasoista, jotta yhteistyö tuottaa lisäarvoa kansainväliselle kumppanille. Kynnys tarjota heikkolaatuista toimintaa nousee, kun ammattikorkeakoulujen välinen tietojen vaihto toimii. (Haahtela 2009, 14.)

Kansainvälisesti verkostoitumalla korkeakoulut sekä ennen kaikkea niiden opiskelijat ja henkilöstö vahvistavat oman alansa ja alueensa potentiaalia, osaamisen tasoa, resurssipohjaa ja kykyä osallistua kansainvälisille työmarkkinoille. Kansainvälinen liikkuvuus luo mahdollisuudet verkostoitua ja työskennellä uutta näkökulmaa tuovien ulkomaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Harjoittelu- ja vaihtojaksojen avulla pääsee osalliseksi erilaista opetuskulttuuria ja parhaimmillaan käyttämään välineistöä, aineistoa tai infrastruktuuria, jota ei kotimaassa ole edes tarjolla. Kansainvälinen vuorovaihtus tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden perehtyä myös erilaisiin menetelmiin, aloihin ja ideoihin. Opiskelu ja työskentely ulkomailla parantavat aina lisäksi liikkujan kielitaitoa sekä vieraiden yhteiskuntajärjestelmien ja kulttuurien ymmärtämistä. Hankittaessa kansainvälisiä kumppaneita koko ja kansallinen verkosto on ehdoton valttikortti. Se lisää uskottavuutta toimijana. (Haahtela 2009, 14.)

2.3 Kansainvälistyminen opiskelijan näkökulmasta

Työnantajan odotukset ammatilliselle pätevyydelle yhä globaalimpaan suuntaan kehittyvässä yhteiskunnassamme ovat tänä päivänä erittäin monipuoliset. Menestyäkseen työntekijän on oltava ammattitaitoisena lisäksi ahkera, avoin, itsetuntoinen, joustava, kansainvälinen, kehittyvä, kielitaitoinen, kommunikoiva, liikkuva, muutoshaluinen, oikealla tavalla nöyrä, paineensietokykyinen, positiivinen, vastuuntuntoinen ja valmis

panostamaan työhönsä. Työelämän vaatimusten kasvaessa myös opiskelijoiden paineet itsensä kehittämistä kasvavat. Kaikki yllä olevat piirteet voidaan kuitenkin luontevasti liittää kansainvälisyystaitoihin, joiden merkitys kasvaa kaikkein eniten (Vrt. luku 5.); (Kansainvälisten asian toimisto 2009.)

Paras keino kansainvälisyystaitojen turvaamiseksi koulutuksen avulla on osallistuminen kansainväliseen opiskelijavaihtoon tai kansainväliseen työharjoitteluun. Paitsi että opiskelu- tai työskentelyjakso ulkomailla kehittää menestyvän työntekijän ominaispiirteitä varsin monipuolisesti, antaa vaihto-opiskeluaika myös esimakua siitä, millaista on toimia ja elää vieraassa maassa ja kulttuurissa. Lähteminen on turvallista ja helppoa, kun opiskelijalla on koulun tuki ja hyvät, luotettavat kontaktit. Opiskelu vieraalla kielellä on sinänsä jo haaste, mutta tänä päivänä on otettava haasteita vastaan, jos haluaa pärjätä työmarkkinoilla jatkuvasti kovenevassa kilpailussa. Ensimmäinen askel on tehdä päätös lähtemisestä, ja se on aina se vaikein. (Kansainvälisten asian toimisto 2009.)

3 TYÖHARJOITTELU

Tässä luvussa kuvaan, mitä tarkoitetaan ammattitaitoa edistävällä työssäoppimisella. Kerron mitä se pitää sisällään ammattikorkeakouluissa. Esittelen harjoittelun merkitystä ammatilliselle kasvuille. Lopuksi avaan kansainvälisen työharjoittelun mahdollisuuksia ja merkitystä.

3.1 Ammattitaitoa edistävä harjoittelu ammattikorkeakouluissa

Annetun lain (laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998) mukaan ammatillisessa koulutuksessa *työssäoppiminen on työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta*, joka perustuu työpaikan ja koulutuksen järjestäjän väliseen kirjalliseen sopimukseen. Työssäoppiminen nähdään opiskelumenetelmänä ja koulutuksen järjestelmämuotona, jossa osa tutkinnon tavoitteista opitaan työpaikalla. Työssäoppimisen järjestelyissä koulutuksellista vastuuta on saatu siirrettyä työelämään ja toisaalta oppimiskokemukset ovat antaneet viitteitä siitä, että työprosesseissa tapahtuva oppiminen on osoittautunut tehokkaammaksi kuin ainoastaan oppilaitoksissa tapahtuva oppiminen. Työssäoppiminen on edistänyt myös monenlaisten uusien yhteistyömuotojen syntymistä työelämän ja oppilaitosten välille. (Uusitalo 2005, 61.)

Ammattikorkeakouluissa ei käytetä työssäoppimisen käsitettä vaan puhutaan ammattitaitoa edistävästä harjoittelusta. Harjoittelun laajuus Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa on 45 opintopistettä ja sen vahvistaa opetusministeriö koulutusohjelmapäätösten yhteydessä. Tavoitteena harjoittelussa on perehdyttää opiskelija ohjatusti erityisesti ammattiopintojen kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin sekä taitojen ja tietojen soveltamiseen työelämässä. Suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja opiskelijan ohjauksen järjestäminen ovat laadukkaan harjoittelun perusedellytyksiä. (Uusitalo 2005, 64.)

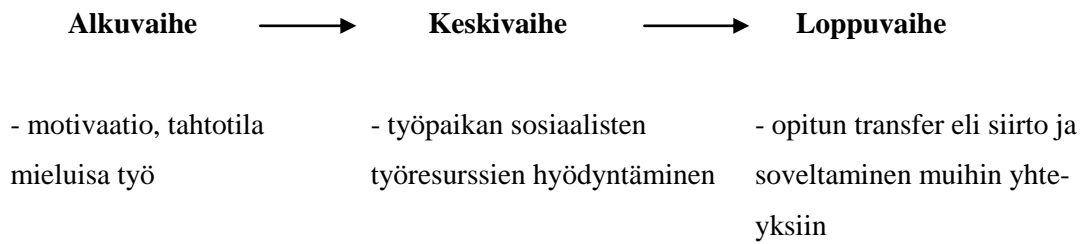
Vaikka ammattikorkeakouluissa ei työssä oppimista mainita lainsäädännössä, se ei merkitse sitä, että ammattikorkeakouluopiskelun harjoittelussa pääpaino ei olisi oppimisessa. Harjoittelun tavoitteet ammattikorkeakoulussa ovat vielä korkeammat kuin toisen asteen opetuksessa. Tavoitteena on käytännöllisen ja teoreettisen asiantuntijuuden yhdistäminen. Eri harjoitteluiden tehtävät ja tavoitteet on jäsennetty useimmissa koulutusohjelmissa opiskelijan oppimisprosessin ja ammatillisen kehittymisen näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti ammattiopintojen tavoite huomioon ottaen. (Uusitalo 2005, 65.)

Taulukko 1. AMK-harjoittelun oppimisprosessi (Uusitalo 2005, 66)

	1. harjoittelu	2. harjoittelu	3. harjoittelu
Oppimisprosessi	tunnistava	analyttinen	kehittävä
Tutkintotavoite	perusopinnot	suuntautumis-/ammattiopinnot	syventävät opinnot
Oppimismenetelmä	perehtyminen organisaation toimintaan, harjoitteluraportti, perustöitä	strateginen analyysi organisaatiosta, päätöksenteko, projektit	tutkimus, opinnäyte, projektit, kehittämissankkeet, kartoitukset, käsikirjat, oppaat

Taulukossa 1 on AMK-harjoittelun oppimisprosessi kuvattu kolmivaiheisena tapahtumana. Tietyn vaiheen tutkintotavoitteisiin ja siihen liittyviin teoriaopintoihin katsotaan liittyvän tietyn tyyppinen oppimisprosessi. Oppimismenetelmä taas etenee kokonaisuuden hahmottamisesta ja organisaation toimintaan perehtymisestä kohti kehittävää ja tutkivaa työtettä. Erilaisten kehittämistehtävien avulla opiskelija oppii työn kehittä-

misen valmiuksia ja -taitoja ja työtehtävien suorittaminen liittyy työharjoitteluun. (Uusitalo 2005, 66.)

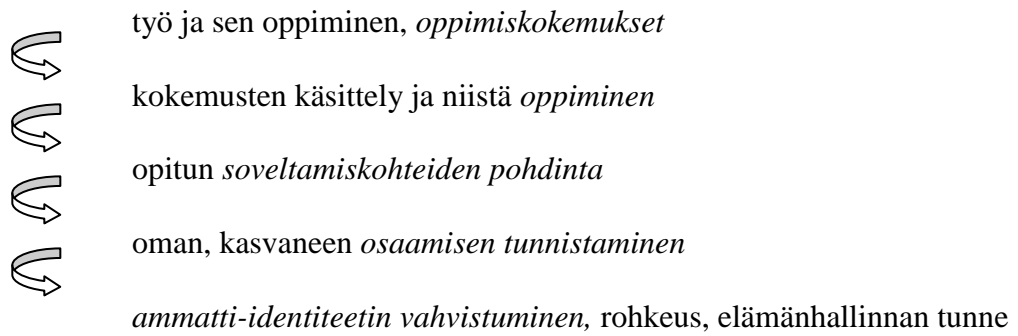

Kuva 1. Harjoittelujakson vaiheet (Uusitalo 2005, 66.)

Vesterinen ajattelee, että jokainen harjoittelujakso voidaan jäsentää kolmeen vaiheeseen: alku-, keski- ja loppuvaiheeseen (ks. kuva 1.). Jokaisella vaiheella on tietty tehtävä oppimisprosessin kannalta. Harjoittelun alkuvaiheen tehtävänä on motivaation ja tahtotilan synnyttäminen. Kiinnostus ja motivaatio syntyvät mieluiten työn avulla. Keskivaiheessa harjoittelun oppimisen kannalta olennaista on työpaikan sosiaalisten resurssien hyödyntäminen ja harjoittelun loppuvaiheessa opitun siirto ja soveltaminen muihin tilanteisiin ja yhteyksiin. (Uusitalo 2005, 66 - 67.)

Tavoitteena on siis teorian ja käytännön toimiva integrointi. Tästä syystä harjoitteluun liittyy myös oppimistehtäviä, joiden suorittamiseen harjoittelupaikka antaa edellytykset. Kirjallisia tehtäviä opiskelijan oletetaan tekevän harjoittelun työajan ulkopuolella, mutta esimerkiksi kirjallisuuden perehtyminen, materiaalin hankinta ja toimintatilan- teiden suunnittelu voivat olla työaika.

Kuvassa kaksi esitetään kokemuksellisen oppimisprosessin vaiheet työssäoppimisen näkökulmasta. Prosessi etenee vaiheittain oppimiskokemuksista ammatti-identiteetin vahvistumiseen. Aihetta käsitellään tarkemmin kohdassa kokemuksellinen oppimisprosessi (ks. luku 4.1). Harjoittelua pidetään tärkeänä osana opiskelijan henkilökohtaista oppimisprosessia. Evers, Rush ja Berdrow ovat sitä mieltä, että työpaikan oppimisympäristöt ovat suotuisa ympäristö myös ns. henkilökohtaisten taitojen oppimiselle. Harjoittelu on vähitellen etenevä oppimistapahtuma, jossa ammattialaan liittyvät asenteet, tiedot ja taidot pyritään liittämään käytäntöön (ks. kuva 2); (Uusitalo 2005, 67.)

Kuva 2. Kokemuksellisen oppimisprosessin vaiheet (Uusitalo 2005, 68)

3.2 Kansainvälinen työharjoittelu

Kansainvälisellä toiminnalla tarkoitetaan ulkomailla tehtävää työharjoittelua, joka liittyy formaaliin koulutukseen ja tutkinnon suorittamiseen. Se tuo oppimisprosessiin uuden elementin: kansainvälisen ulottuvuuden. (Garam 2005.) Kansainvälinen toiminta Kymenlaakson Ammattikorkeakoulussa toteutuu yhteistyönä koulutuksen, tutkimuksen, työelämän ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Päämääränä on valmistaa opiskelijoita kansainvälisiin tehtäviin. (Kansainvälisyys 2009.)

Kansainvälisen harjoittelun tavoitteissa painotetaan muun muassa työkentän kokonaisuuden hahmottamista, tietojen ja taitojen karttumista, valmiuksien ja ongelmanratkaisutaitojen kehittämistä, työn sosiaaliseen ympäristöön perehdyttämistä sekä käytännön työskentelytapojen oppimista. Harjoittelulle asetetaan edellä mainittujen lisäksi muitakin tavoitteita, kuten perehtyminen vieraisiin kulttuureihin sekä kielitaidon, kommunikointitaitojen ja suvaitsevaisuuden kehittäminen. Kansainväliseen harjoitteluun liitetään myös työelämän asettamat vaatimukset sekä urakehitys. Pääpaino harjoittelussa onkin enemmän ammatillisessa kehittämisessä kuin sen taloudellisessa hyödyssä. Pääsääntöisesti harjoittelija ei saa työstä palkkaa vaan harjoittelusta koituvia kustannuksia peittämään pienen apurahan tai muun rahallisen korvauksen. Harjoittelusta saa kuitenkin työkokemusta, jonka arvo ei ole mitattavissa rahalla vaan ihan muilla tavoin. Opin-toihin liittyvästä harjoittelusta saa opiskelija myös tutkintoonsa opintopisteitä. (Nyström 2004.)

Kansainvälisen toiminnan tavoitteena on taata kaikille valmistuville opiskelijoille riittävät tiedot ja taidot toimimiseen monikulttuurisessa työympäristössä. Käytännössä tärkeimmässä on se, että jokaisella vaihtoon haluavalla tutkinto-opiskelijalla on siihen mahdollisuus. (Kansainvälisyys 2009.) EU-maissa siihen ei tarvita etukäteen hankittavaa työ- ja oleskelulupaa lyhytkestoisessa harjoittelussa, mikä helpottaa työharjoitteluun lähtöä huomattavasti. (Työharjoittelu ulkomailla 2009). Poliittisissa perusteluissa kansainvälisyyden motiivina toimivat rauha, keskinäinen solidaarisuus ja toleranssi. (Garam 2005).

4 SOSIONOMIOPISKELIJAT ULKOMAAAN HARJOITTELUSSA OPPIMASSA

Tässä luvussa tarkastellaan oppimista. Erityisen tarkastelun kohteena on kokemuksesta oppiminen. Kuinka tärkeä oppimisen edistäjä tilanne on ja miten kokemuksista opitaan. Kuinka kokemusten reflektointi synnyttää oppimista. Lopuksi käsitellään oppimista sosiokulttuurisena ilmiönä.

4.1 Kokemuksellinen oppimisprosessi

Työharjoittelua ulkomailla voidaan pitää alustana kokemukselliselle oppimisprosessille. Opiskelijalla on hallinnassa tietyn opintokokonaisuuden teoriaosuus, jota hän lähtee testaamaan ja oppimaan käytännössä. Opiskelija asettaa itsensä alttiiksi uudelle ympäristölle ja kulttuurille. Kun opittua teoriaa sovelletaan käytäntöön ja sen toimivuutta pohditaan kirjallisten tehtävien avulla, syntyy kokemuksellinen oppimisprosessi. Tällainen oppimisprosessi mahdollistaa uuden tiedon luomisen. Ympäristön ollessa vieras ja toimintatapojen poiketessa totutuista oppimisprosessi tehostuu.

4.1.1 Mikä on kokemuksellinen oppimisprosessi?

Omaakohtainen kokemus on oleellinen osa oppimisessa. Se luo mahdollisuuksia ja tuo raaka-aineita oppimiselle ja kehittymiselle, mutta ei suinkaan aina johda oppimiseen. Oppimista voidaan sanoa tapahtuneen vasta silloin, kun annamme kokemukselle merkityksen, siis tulkitsemme sitä. (Uusitalo 2005, 73.) Tärkeää on ilmiön pohtiminen ja havainnointi sekä ilmiön tietoinen ymmärtäminen ja käsitteellistäminen sopivan teorian tai kuvausmallin avulla. Käsitteet ja teorat jäsentävät intuitiivista kokemusta, lisää-

vät sen tietoista hallintaa ja tuovat siihen etäisyyttä. Oppiminen nähdään syklisenä prosessina, jossa omakohtainen kokemus, sen käsitteellistäminen, pohtiminen ja aktiivinen soveltava toiminta aikaansaavat jatkuvasti kehittyvän prosessin. (Ruohotie 2000, 137.)

Kokemuksellisen oppimisen malliin voidaan halutessa liittää tutkivan ja kokeilevan oppimisen piirteitä. Opettaja ja työpaikkaohjaaja voivat ohjata opiskelijaa analyttisesti ja tuoda vaihtoehtoisia toiminnan ja ajattelun malleja sekä kannustaa pohtimaan niiden keskeisiä eroja ja käyttökelpoisuutta työssä. (Uusitalo 2005, 76.) Reflektiivisyys voidaan ymmärtää oman toiminnan, sen seuraamusten ja perusteiden kriittiseksi pohtimiseksi ja analysoinniksi. Siten on pyritty toiminnan eteenpäin kehittämiseen. Reflektiivisyyden kaksinaisluonteeseen kuuluu perusteellinen syventyminen omien tunteiden, asenteiden, ajatusten ja toimintojen tarkasteluun. Toisaalta kyseessä tulisi olla etäisyyden ottaminen jokapäiväisiin käytännön tilanteisiin ja rutiineihin, mikä antaa arki ajattelua perusteellisempia valmiuksia omien toimintatapojen suunnitteluun. (Ruohotie 2000, 137.)

Sinikka Ojasen mukaan reflektiivistä lähestymistapaa sovellettaessa pohditaan teon ja ajattelun suhdetta tietyssä tilanteessa. Mitä enemmän keskitymme reflektointiin, sitä enemmän me kykenemme tekemään päteviä arviointeja. Reflektion lähtökohta on aina epäilyssä, mielekkäässä kyseenalaistamisessa. Reflektio päättyy avoimeen tekoon. Kyse ei siis ole suorasta siirtymisestä johtopäätöksiin, vaan etenemistä etsimisen vaivan kautta. Kokemuksellinen oppiminen osoittaa sen, miten tärkeä oppimisen edistäjä tilanne on. Oppimista tukevan ilmapiirin luominen, kytkennät opiskelijan menneisyyden ja tulevaisuuden kokemuksiin ja tarkoituksen mukaisen materiaalin käyttö auttavat oppimaan kokemuksista. (Ruohotie 2000, 137 - 138.)

4.1.2 Reflektiivinen ajattelu ja toiminta

Ruohotien mukaan John Dewey on selvitellyt elämäkokemusten ja oppimisen välistä yhteyttä. Hän toteaa, että kaikki kasvaminen tapahtuu kokemuksen kautta, vaikka kaikki kokemus ei kasvata. Itse asiassa toiset kokemukset vääristävät kasvua, urauttavat ja kaventavat myöhempiä kokemuksia. On vaikea sanoa johtaako, kokemus oppi-

miseen, koska jokainen kokemus on liikkeelle paneva voima. Kokemuksen arvo voidaan määrittellä ainoastaan sen perusteella mihin se johtaa. (Ruohotie 2000, 138.)

Jotta kokemus johtaisi oppimiseen, tulee siihen liittyä kaksi periaatteellista tekijää: jatkuvuus ja interaktio. Periaatteena kokemuksen jatkuvuus tarkoittaa sitä, että jokainen kokemus jatkaa jotakin niistä, jotka ovat aiemmin tapahtuneet, ja muokkaa jollakin tavoin niitä, jotka tulevat sen jälkeen. Siispä oppimista tuottavat kokemukset eivät ole irrallisia yksittäistapauksia. David Kolbin (1984) mukaan kokemuksesta oppimiseen tarvitaan erilaisia taitoja ja kykyjä (Kolb 1984 Ruohotien 2000, 138-139 mukaan):

- avoimuus ja halukkuus lähteä mukaan, sitoutuminen uusiin kokemuksiin (konkreettinen kokemus)
- havainnoinnin ja reflektiivisyyden taitoja, joiden avulla kokemuksia voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista (reflektiivinen havainnointi)
- analyttisiä kykyjä, joiden avulla havainnoinnista syntyy käsitteitä ja ideoita (abstrakti käsitteellistäminen)
- ongelmanratkaisun ja päätöksenteon taitoja, joiden avulla uudet ideat ja käsitteet sovelletaan käytäntöön. (aktiivinen kokeilu) (Ruohotie 2000, 139.)

Kolb (1984) kuvaa edellä mainittujen kykyjen ja taitojen varaan rakentuvaa oppimismallia syklisen prosessin avulla, joka alkaa konkreettisesta kokemuksesta ja etenee reflektiivisen havainnoinnin ja abstraktin käsitteellistämisen kautta aktiiviseen kokeiluun. (Ruohotie 2000, 139.):

Kokonaisvaltainen oppiminen sisältää neljä vaihetta:

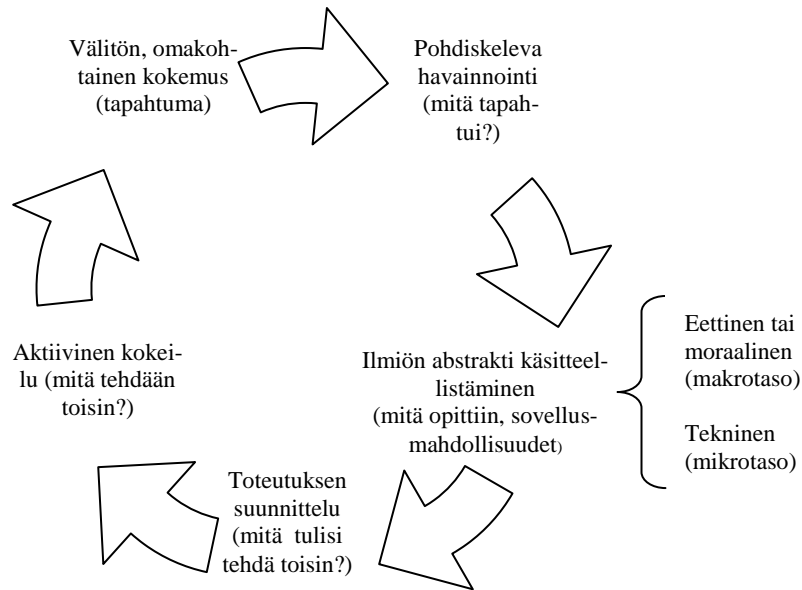
- 1) kokemuspohjainen oppiminen, joka on välitöntä, intuitiivista, avointa, tunnepitoista ja luovaa oppimista
- 2) pohdiskeleva havainnointi, joka korostaa ilmiön eri näkökulmien ja oman oppimisen pohdintaa
- 3) käsitteellistäminen, joka pyrkii kurinalaiseen systemaattiseen ajatteluun, ongelmia ymmärtävään ratkaisuun ja sopivan teorian muodostukseen sekä

- 4) aktiivista toimintaa korostava oppiminen, joka pyrkii löytämään toimivia käytännön ratkaisuja, vaikuttamaan ihmisiin, etsimään sovelluksia ja muuttamaan asioita. (Ruohotie 2000, 139.)

Käytännön kokemus voidaan nähdä ikään kuin tarttumapintana, johon teoreettiset kuvastinmallit voivat kiinnittyä. Ellei oppijalla ole kyseistä tarttumapintaa, teoria voi jäädä helposti käytännölle vieraaksi ja etäiseksi abstraktien käsitteiden oppimiseksi ilman omakohtaista käytännön merkitystä. Onkin pyrittävä siihen, että teoreettinen opetus jatkuvasti yhdistetään käytännön kokemukseen. Näin saatu tieto auttaa kokemusaineiston jäsentämistä. (Ruohotie 2000, 140.)

Kolb (1984) on sitä mieltä, että kokemus, johon liittyy tarve ratkaista jokin ongelma, siihen liittyvä tilanne on jotenkin outo tai siihen liittyy tarve, joka halutaan tyydyttää, käynnistää oppimisen. (Kolb 1984 Uusitalon 2005, 72 mukaan). Teoreettiset käsitteet muuttuvat omakohtaisiksi ja sisäistyvät vasta sitten, kun ne on koettu merkityksellisellä tavalla subjektiivisten elämysten tasolla. Kokemusten pohtiminen, reflektointi, toimii siltana sisäistymisprosessissa, joka yhdistää käytännön kokemusta ja teoreettisia kuvastinmalleja. Henkilökohtaiset kokemukset, ajatukset ja tunteet ovat raaka-ainetta, josta tietoa voidaan johtaa ja johon tieto myös kiinnittyy. (Ruohotie 2000, 140.)

Bruce Barnet (1989) muokkasi Kolbin oppimissyklistä paremmin käytännön työhön sopivan ja lisäsi siihen viidennen komponentin nimeltä Toteutuksen suunnittelu (ks. kuva 3). Se sijoittuu abstraktin käsitteellistämisen ja aktiivisen kokeiluvaiheen väliin. Suunnitteluvaiheeseen liitetään perusteellinen selvitys suunnitelman toteuttamisesta ja siihen liittyvistä erityisistä aktiviteeteista, mukaan tulevista ihmisistä, toimintojen aikataulutuksesta sekä kerättävistä tiedoista, joiden avulla varmistutaan, kuinka suunnitelma toimii. Aktiivisesta kokeiluvaiheesta muodostuu toimeenpanovaihe. Barnettin lisäyksen ansiosta Kolbin teoria paranee kahdella tavalla: se luo perustan tai mekanismin jatkossa tapahtuvalle oppimiselle ja seuraaville toiminnoille sekä sitouttaa ihmiset toimintaan. Toimintojen tulosten reflektoinnin tapahduttua kokeellisen oppimisen sykli toistuu alusta. (Ruohotie 2000, 140.) Ilman reflektiota ei ole oppimista vaan toimintaa, joka on rutiinin omaista eikä tuota luovaa ajattelua (Poikela & Järvinen. 2007, 182).

Kuva 3. Reflektiivisen ajattelun toimintamalli (Ruohotie 2000, 141.)

4.2 Oppiminen sosiokulttuurisena ilmiönä

Sosiokulttuurisesta näkökulmasta ulkomaantyöharjoittelu edistää yhteisöllistä yhdessä tekemisen ja toimimisen taitoa. Oppiminen on kulttuuriin kasvamista mikä, edistää niin oman kuin vieraiden kulttuurien tuntemusta. Kulttuurintuntemus taas mahdollistaa uudenlaisen toimintavalikoiman ja välineistön käyttöönoton.

Kulttuuri tuottaa tutkitusti terveyttä ja hyvinvointia arkeemme. Sivistys antaa henkistä tasapainoa, joka synnyttää kulttuurin ymmärtämystä ja kykyä tulkita sitä oman elämämme näkökulmasta. Kulttuuri vahvistaa identiteettiä ja laajentaa aikaperspektiiviä osana sukupolvien ketjua. Syntyy osaamista, jolla on käyttöä monilla aloilla. Kulttuuriperinnön ymmärrys edistää kestäväää kehitystä, ja siitä on etua oman elämän valintojen tekemisessä. (Kauppinen & Huovinen 2008, 5.)

Sosiokulttuurinen teoria kehittymisestä ja oppimisesta tarjoaa mielenkiintoisen viitekehyksen tarkastella oppimista kulttuuriin kasvamisen prosessina ja osallisuutena. Tässä viitekehyksessä nousee keskiöön oppijan toimijuus ja identiteetin rakentuminen, kollektiivisen tiedon luominen sekä yhteisössä toimiminen. Sosiokulttuurinen teoria

tarjoaa myös välineitä ymmärtää ja tarkastella monialaista yhteistyötä ja vuorovaikutusta oppimisen edistämiseksi. (Kumpulainen 2005, 22 - 23.)

Sosiokulttuurisessa teoriassa korostuu oppimisen sosiaalinen ja kulttuurisidonnainen luonne. Oppimista tarkastellaan dynaamisena ja kokonaisvaltaisena prosessina. Yksilö kasvaa oppiessaan osaksi kulttuuria, sen toimintavälikoimaa ja välineistöä. Kulttuuri taas kehittyy vastavuoroisesti yksilön toimijuuden ja osallistumisen myötä. Tutkimuksen kohteena eivät ole vain yksilöt ja heidän ajattelunsa, vaan pikemminkin yksilöt ryhmän tai yhteisön jäseninä ja toimijoina. Keskeiseksi tutkimuskohteeksi sosiokulttuurisessa teoriassa nouseekin vuorovaikutus ympäristön ja sen välineiden, yksilön ja yhteisön välillä. (Kumpulainen 2005, 22 - 23.)

Oppiminen merkitsee sosiokulttuurisesta näkökulmasta aktiivista osallistumista jonkin tietyn yhteisön toimintaan. Oppimiseksi katsotaan myös se, että hallitsee yhteisölle tarkoituksenmukaisia ajattelun ja toiminnan välineitä. Lähtökohta on yhteisesti jaetun toiminnan toteuttaminen, josta yhteisön jäsenet sopivat keskenään ja ottavat vastuuta vastavuoroisesti. Tällöin yhteisöön osallistuminen merkitsee sitoutumista yhteisiin tehtäviin ja toimintaan. Toimintaan liittyvät välineet ja jaetut käytännöt sitovat yhteisön jäseniä toisiinsa. (Kumpulainen 2005, 23.)

Yhteisöt edustavat tapoja sopeutua paikallisen toimintaympäristön asettamiin vaatimuksiin. Osaaminen sosiokulttuurisessa teoriassa nähdäänkin yhteisöllisenä, tekemisen ja toimimisen taitona. Toimiessaan yhteisö muodostaa jatkuvasti jaettua toimintaa tukevaa välineistöä: erilaisia työvälineitä (koneet, mittalaitteet, tietojärjestelmät.), käsitteitä (käsitteet, mallit ja teorit) ja kieliä. (Kumpulainen 2005, 23.)

5 AMMATILLISET KOMPETENSSIT

Tässä luvussa kerron AMK-sosionomitutkinnon sisällöstä ja sen sijoittumisen haasteista työkentälle. Avaan sosionominkoulutuksen ammattilaisille tuottamat osaamisalueet. Käyn läpi kulttuurilliset osaamisalueet ja lopuksi yleiset ammatilliset osaamisalueet.

5.1 Sosionomi ammattitutkintona

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa koulutetaan asiantuntijoita erilaisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin edistämään yhteisöjen, perheiden ja yksilöiden sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia. Sosiaalisen asiantuntijuuden tarpeen taustalla nähdään yhteiskunnallisista prosesseista nousevat sosiaaliset ongelmat, joihin katsotaan välttämättömäksi puuttua. (Murto, Rautniemi, Fredriksson, Ikonen, Mäntysaari, Niemi, Paldanius, Parkkinen, Tulva, Ylönen & Saari 2004.)

Keskeisinä oppimisympäristöinä sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa ovat työelämässä suoritettavat harjoittelut, projektiopinnot ja työelämälähtöiset opinnäytetyöt. Koulutuksessa käydään aktiivista käytännön ja teorian vuoropuhelua. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksesta valmistuvilla sosionomeilla tietoperusta on monitieteinen. Osaamisen taustalla yhtenä keskeisenä teoriapohjana on sosiaalityötiede sosiaalipolitiikkatieteen, sosiaalipedagogiikan, kasvatustieteen, sosiologian ja psykologian rinnalla. (Murto ym. 2004.)

Työn sisältö AMK-Sosionomitutkinnon suorittaneilla muodostuu pääasiassa tehtävistä, jotka liittyvät asiakkaiden ohjaukseen, neuvontaan, tukemiseen, arjesta huolehtimiseen tai sen sujuvuuden organisoimiseen. Tämän lisäksi työ sisältää suunnittelua, kehittämistä ja hallintoa, projektityötä ja johtamista. Sosionomitutkinnon suorittaneista suuri osa työllistyy kuntiin ja kuntayhtymiin. Tehtäväalueita on sosiaalialalla yritetty jäsentää monin eri tavoin sosiaalialaa linjaavissa kannanotoissa. Jäsennys ammattinimikkeittäinen on osoittautunut vaikeaksi, koska alalle on ominaista moninaiset ammattinimikkeet. Vuonna 2005 Talentian joka toinen vuosi toteuttamassa vastavalmistuneiden jäsentensä sijoittumista seuraavassa selvityksessä AMK-tutkinnon suorittaneet olivat valmistuttuaan sijoittuneet 17 eri nimikkeellä kuvattaviin tehtäviin. Työorientaatioiden pohjalta jäsenyksissä on erotettu kuntouttava, yhteisöllinen ja rakenteellinen sekä kaikkia edellä mainittuja koskeva ehkäisevä ja varhaisen puuttumisen orientaatio. (Sosiaalialan... 2007.)

Asiantuntijuus on jatkuvassa muutoksessa oleva uusiutuva ilmiö, joka muuttuu yhteiskunnan ja työelämän muutosten myötä. Työelämän muutos edellyttää uudenlaista osaamista ja valmiuksia nyky-yhteiskunnan ja tulevaisuuden työelämässä. Työssä me-

nestyminen edellyttää ammatillisen pätevyyden lisäksi monenlaista osaamista. Yhä tärkeämmäksi nousevat sopeutumistaidot ja epävarmuuden sietokyky, sosiaaliset valmiudet sekä uuden oppimisen taidot. Asiantuntijalla tulee olla valmius oppia jatkuvasti uutta ja päivittää osaamistansa, koska ammatissa käytettävä tietämys uusiutuu ja muuttuu koulutuksen ja ammatissa toimimisen aikana. Asiantuntijalle ominaisia piirteitä ovat muun muassa joustavuus, tilanneherkkyys, taito ennakoida tulevaisuutta ja valmius sopeutua erilaisiin ympäristöihin. (Nyström 2004.)

5.2 Kulttuurikompetenssit

Tässä luvussa esittelen sosiaali- ja terveystalouden ohjaavia kulttuurillisia osaamisalueita, jotka ohjaavat toimintaa. Täysipainoisena yhteisön jäsenenä toimiminen edellyttää kulttuurientuntemusta. Kulttuurilliset osaamisalueet ja niiden tuntemus helpottaa siirtymistä yhteisöstä toiseen.

Kulttuurinen tietoisuus

Kulttuurinen tietoisuus on oman kulttuuriin tuntemusta ja siihen tutustumista. Se on tietoisuutta omista etnosentrisistä näkemyksistä ja ennakoasenteista. Tietoisuutta on kulttuurienkeskeisten ja -välisten samankaltaisten piirteiden eroavuuksien tunnistaminen. (Sainola-Rodriguez 2009, 168.)

Kulttuurinen tieto

Kulttuurinen tieto edellyttää tiedon hankkimista muista kulttuureista. Tiedon perustana on erilaisten kulttuuristen viestintä ja käyttäytymistapojen tunnistaminen. Tärkeätä on kyky tutustua erilaisiin käsitteellisiin ja teoreettisiin viitekehyksiin. (Sainola-Rodriguez 2009, 168.)

Kulttuurinen ymmärtäminen

Kulttuuriseen ymmärtämiseen kuuluu ymmärrys siitä, ettei ”läntisellä lääketieteellä” ole vastauksia kaikkeen. Tärkeää on ymmärtää, ettei kulttuuri itsessään muokkaa ihmisen uskomuksia, arvoja ja käyttäytymistä. Kulttuurinen ymmärrys pitää sisällään tiedon siitä, että on olemassa rodullisia, etnisiä ja kulttuurisia eroja. Ymmärrys antaa kyvyn välttää stereotyyppioita. Kyky ymmärtää esiin nousevia huolia, jotka aiheutuvat yksilölle kun arvot, uskomukset ja käytännöt eroavat valtakulttuurista. Olennaista on

ymmärrys siitä miten, ulkopuolisena oleminen vaikuttaa hoitoon hakeutumiseen. (Sainola-Rodriguez 2009, 168.)

Kulttuurinen herkkyyys

Olellainen osa kulttuurista herkkyyttä on kyky asiakkaan uskomusten ja arvojen arvostamiseen ja kunnioittamiseen. Herkkyyys on erilaisuuden arvostamista. Tärkeää on toisista kulttuureista olevien arvostaminen ja aito hoitaminen. Kulttuuriseen herkkyyteen kuuluu ymmärrys siitä, kuinka kulttuurinen tausta voi vaikuttaa ammatilliseen toimintaan. (Sainola-Rodriguez 2009, 168.)

Kulttuurinen vuorovaikutus

Kulttuurista vuorovaikutusta on kyky kommunikoida. Kulttuurista vuorovaikutusta on kyky olla muista kulttuureista tulevien kanssa vuorovaikutuksessa (Sainola-Rodriguez 2009, 168).

5.3 Yleiset työelämän kompetenssit

Tässä luvussa esittelen työelämää yleisellä tasolla ohjaavia ammatillisia osaamisalueita. Yleiset osaamisalueet pitävät sisällään työelämän vaatimusten mukaisten ominaisuuksien hallintaa. Mitä paremmin osaamisalueet hallitsee, sitä helpompaa on vastata työelämässä tapahtuviin muutoksiin.

Elämänhallintataidot

Elämänhallintataitoihin työelämän näkökulmasta luetaan oppimaanoppimisen taidot, ongelmanratkaisutaidot, sekä organisointikyky ja kyky itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan. Näihin taitoihin luetaan myös suunnittelu- ja ajanhallintataidot, tiedonhallintataidot, aloitteellisuus sekä päätöksentekotaito. (Saarinen 2006.)

Vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot

Vuorovaikutus- ja kommunikointitaitoihin luetaan tiimityötaidot, kyky toimia monialaisessa ryhmässä sekä kyky työskennellä kansainvälisessä ympäristössä. Taitoihin luetaan myös sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset taidot. (Saarinen 2006.)

Asiantuntijataidot

Valmius toimia oman alan asiantuntijana sekä ihmisten ja tehtävien johtamistaito luetaan asiantuntijataidoiksi. Myös projektin johtamistaito, kyky hallita ja johtaa muutosta sekä luovuus ja innovatiivisuus ovat kyseisiä taitoja. Aivan kuin myös kompleksisuuden hallintataito sekä kyky oman työn ja asiantuntijuuden jatkuvaan kehittämiseen ovat. (Saarinen 2006.)

Tutkijataidot

Hyviä tutkijan ominaisuuksia ovat tieteellisen ajattelun ja tieteellisten menetelmien soveltamisvalmiudet sekä kyky kriittiseen ja itsekriittiseen työskentelyyn. Tutkimustaidot, kyky soveltaa tieteellistä tietoa käytäntöön ja uusiin konteksteihin sekä kyky tehdä analyysejä ja synteesejä luetaan myös niihin taitoihin. (Saarinen 2006.)

Eettiset taidot

Eettiseen taitopohjaan kuuluu kyky huomioida eettiset näkökulmat, kyky ymmärtää monimutkaisia eettisiä kysymyksiä ja kyky toimia eettisesti sekä monikulttuurisuuden arvostaminen ja ymmärtäminen (Saarinen 2006).

Instrumentaaliset taidot

Instrumentaalisia taitoja ovat tietotekniset perusvalmiudet ja valmius hyödyntää informaatioteknologiaa vuorovaikutuksellisella tavalla. Instrumentaaliin taitoihin luetaan myös suullinen ja kirjallinen kielitaito (Saarinen 2006).

5.4 Sosionomin yleiset ammatilliset kompetenssit

Tässä luvussa esittelen sosiaalialan ammatilliset osaamisalueet. Sosiaaliala on monitieteellinen kokonaisuus. Alalla toimimiseen vaaditaan monenlaisia ominaisuuksia ja kokonaisuuksien hallintaa. Osa-alueiden puutteellinen hallinta saattaa altistaa sopeutumisvaikeuksiin ja heikentää työtehtävien hallintaa.

Sosiaalialan eettinen osaaminen

Sosionomi on sisäistänyt sosiaalialan ammattieettiset periaatteet ja arvot sekä sitoutuu toimimaan niiden mukaisesti. Hän kykenee eettiseen reflektioon sosiaalialan ammattien edellyttämällä tavalla. Hän kykenee toimimaan arvoriistiriitoja sisältävissä tilanteis-

sa ja ottaa huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden. Sosionomi pyrkii huono-osaisuuden ehkäisemiseen yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön näkökulmista sekä edistää suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa. (Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi 2006.)

Asiakastyön osaaminen

Sosionomi osaa luoda ammatillisen asiakasta osallistavan yhteistyö- ja vuorovaikutussuhteen. Hän ymmärtää asiakkaan voimavarat ja tarpeet kontekstisidonnaisesti. Sosionomi osaa soveltaa erilaista teoreettisia työmenetelmiä ja lähestymistapoja tarkoituksenmukaisesti sekä arvioida niitä. Hän osaa ohjata ja tukea tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä heidän arjessaan, kehityksen ja kasvun eri vaiheissa ja eri elämäntilanteissa. (Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi 2006.)

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen

Sosionomi tuntee sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia tukevan palvelujärjestelmän ja siihen liittyvän lainsäädännön. Hän hahmottaa palveluiden muutoksia ja kykenee osallistumaan niiden monipuoliseen kehittämiseen. Hän osaa koota ja suunnata tarpeen mukaisia palveluita erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden tueksi, hallitsee palveluohjauksen ja osaa toimia moniammatillisissa verkostoissa. (Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi 2006.)

Yhteiskunnallinen analyysitaito

Sosionomi ymmärtää yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen ja osaa analysoida ja jäsentää sitä erilaisista teoreettisista näkökulmista. Hän kykenee ymmärtämään ihmisten sosiaalisten toimintaedellytysten muotoutumisen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon välisen yhteyden. Sosionomi kykenee jäsentämään sosiaalisia ongelmia yhteiskunnallisesta viitekehystä. (Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi 2006.)

Reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen

Sosionomi on sisäistänyt tutkivan ja reflektiivisen työotteen. Hän osaa soveltaa vaihtoehtoisia ajattelu- ja lähestymistapoja ja arvioida toimintansa teoreettisia lähtökohtia. Hän osaa tuottaa uutta tietoa ja hänellä on käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista. Hän osaa toimia työyhteisön aktiivisena jäsenenä ja aloitteellisena esimiehenä.

Hän osaa kehittää ja johtaa sosiaalialan osaamista, palveluja ja työyhteisöjä moniammatillisena yhteistyönä. (Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi 2006.)

Yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Sosionomi ymmärtää yhteisöjen kulttuureita ja toimintaperiaatteita sekä osaa yhteistyössä muiden kanssa vahvistaa ja luoda kansalaisuutta tukevaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Hän osaa toimia erilaisissa viranomais- ja kansalaisverkostoissa ja luoda niitä. Sosionomi kykenee osallistumaan yhteiskunnalliseen arvokeskusteluun ja vaikuttamaan päätöksentekoon yhteistyössä muiden toimijoiden ja asiakkaiden kanssa. Hän kykenee tunnistamaan epätasa-arvoa tuottavia rakenteita ja toimimaan niiden purkamiseksi. (Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi 2006.)

6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Oppimiskokemukset ammattikorkeakoululaisten suorittamista työharjoitteluista ovat nousseet kiinnostuksen kohteeksi uuden korkeakoulujen kansainvälistymisstrategian myötä. Aihetta on kuitenkin sosiaalialan näkökulmasta tutkittu vielä kovin vähän. Seuraavaksi esittelen kaksi tutkimusta, jotka arvioivat osaamisen kehittymisestä ulkomaisessa työharjoittelussa Sosiaali- ja terveystieteiden alalla.

6.1 Tutkimusten esittely

Ensimmäinen tutkimus on Tarvaisen (2009) ”Sosionomiopiskelijän osaamisen kehittyminen ulkomaisessa harjoittelussa”. Tarvainen on tutkimuksessaan tuonut esiin sosionomiopiskelijoiden osaamisen kehittymistä ulkomaisessa työharjoittelussa ammatillisten kompetenssien kautta. Kohderyhmänä oli 4 Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijaa.

Tarvaisen (2009) tutkimuksen tulokset osoittavat, että harjoittelu ulkomailla syventää sosionomiopiskelijän kulttuuriosaamista sekä omasta että kohdemaan kulttuurista ja uuden kulttuurin toimintatavoista. Ulkomailla suoritetun harjoittelun jälkeen suvaitsevaisuus lisääntyy. Erilaisuutta osataan sietää ja huomioida paremmin. Ulkomaisessa harjoittelussa opitaan itsenäisyyttä, rohkeutta, yhteistyötaitoja ja viestinnän taitoja. Kaikki haastatteluun osallistuneet kuvaavat ulkomaisen harjoittelun positiivisena oppimiskokemuksena. Ulkomaan harjoittelua kuvataan henkilökohtaisena kasvuna. Sen

surauksena saadaan laajempaa näkökulmaa tuttuihin asioihin ja arkeen. Ulkomailta kertyneet oppimiskokemukset parantavat valmiuksia tehdä töitä ihmisten parissa. Tutkimuksen mukaan johtamisosaamisen ei korostu oppimiskokemuksina ulkomaisessa harjoittelussa. (Tarvainen 2009.)

Toinen tutkimus on Sirkan (1996) ”Ulkomailla suoritetun opintojakson vaikutuksia terveydenhuollon opiskelijoiden oppimiseen ja ammatilliseen kasvuun – Reflektiopäiväkirja-analyysi”. Sirkka on tutkimuksessaan tuonut esiin lähi- ja sairaanhoitajaopiskelijoiden ulkomailla suorittaman opintojakson vaikutuksia oppimiseen ja ammatilliseen kasvuun reflektiopäiväkirja-analyysin avulla. Kohderyhmänä oli 17 Harjavallan sosiaali- ja terveydenhuolto-oppilaitoksen opiskelijaa.

Sirkan (1996) tutkimuksen tulokset osoittavat, että ulkomaille lähdetään näkemään maailmaa, kokeilemaan omaa selviytymistä vieraissa oloissa ja hahmottamaan omia resursseja sekä laajentamaan maailmankuvaa hoitotyön näkökulmasta. Tulosten mukaan ulkomailla saatu myönteinen palaute koetaan paljon voimakkaampana kuin kotimaassa, joten sen kannustava vaikutus on pitkäaikaisempi. Selviytyminen uusissa toimintaympäristöissä tukee opiskelijoiden itsetuntoa ja antaa rohkeutta uusien asioiden kokeilemiseen. (Sirkka 1996.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvaan, miten toteutin opinnäytetyötäni varten tehdyn tutkimuksen. Esittelen tutkimuksen tavoitteet ja kohderyhmän. Esittelen tutkimusmenetelmän ja aineistonhankintatavan. Kuvaan myös aineiston analysointiprosessin yksityiskohtaisesti.

7.1 Tutkimuksen tavoite, sen kohderyhmä ja kysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä sosionomiopiskelijat kokevat oppineensa työharjoittelun aikana ulkomailla. Jaoin tutkimuskysymyksen neljään alakysymykseen, koska halusin tutkia harjoitteluvaihdon vaikutuksia eri näkökulmista. Ulkomailla myös itse työn ulkopuoliset kokemukset korostuvat, joten niiden kokonaisvaltainen huomioiminen on tärkeää. Koin tärkeimmäksi tutkia aihetta henkilökohtaisesta,

ammattillisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1) Mitä sosionomiopiskelijat kokevat oppineensa työharjoittelussa ulkomailla?

a) Millaisena opiskelijat kokivat harjoittelun ulkomailla?

b) Mitä opiskelijat kokivat oppineensa itsestään?

c) Mitä opiskelijat kokivat oppineensa ammatillisesti?

d) Mitä opiskelijat kokivat oppineensa kulttuurisesta näkökulmasta?

Opinnäytetyö on Kymenlaakson ammattikorkeakoulun KV-toimiston hankkeistama. Tutkimukseni kohderyhmä koostuu 17 Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opiskelijasta, jotka ovat suorittaneet työharjoittelujakson ulkomailla. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaalialan laitoksessa ulkomainen harjoittelujakso kestää 2 - 3 kuukautta.

Tutkimusta suunniteltaessa oli alkujaan tarkoitus kerätä kokemuksia sekä sairaanhoitaja- että sosionomiopiskelijoilta ja vertailla niitä keskenään. Tulimme kuitenkin siihen lopputulokseen, että on parempi keskittyä yhteen kohderyhmään kerrallaan ja tutkia sitä tarkemmin. Sosionomien ja sairaanhoitajien keskinäisessä vertailussa aineisto olisi jäänyt liian pieneksi kunkin ammatin osalta tai sitten aineisto olisi paisunut niin suureksi, että vastausten analysointi ja tulkinta olisi saattanut jäädä pinnalliseksi. Edellä mainittuihin syihin vedoten päädyimme yhteistyökumppanini Heidi Järven kanssa rajaamaan tutkimuksen käsittämään yksinomaan sosiaalialan opiskelijoiden oppimiskokemuksia. Näin ollen tutkimus painottuu oppimiskokemuksiin sosiaalialan näkökulmasta.

7.2 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen eteneminen

Tutkimusote tässä tutkimuksessa on kvalitatiivinen eli laadullinen, mikä on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa. Tutkimukseen valittiin kohdejoukko tarkoituk-

sen mukaisesti ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. Aineistoa tulkitaan myös sen mukaisesti. Lähtökohtana on aineiston yksityiskohtainen ja monitahoinen tarkastelu. Pyrkimyksenä on löytää tai paljastaa odottamattomia asioita / tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 180.)

Tutkimusvälineeksi valitsin kyselylomakkeen, koska sen avulla voidaan selvittää, mitä ihmiset ajattelevat, tuntevat, kokevat ja mihin he uskovat. (Hirsjärvi ym. 2007, 180.) Tutkimusta varten pyysin tutkimusluvan Kymenlaakson ammattikorkeakoulun keväällä 2009. Toteutin haastattelut helmikuun 2010 aikana. Tutkimuksessa käytin kyselylomaketta, jossa oli sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Laadin haastattelua varten kyselylomakkeen, jonka pohjana käytin yleisiä työelämän vaatimuksiin vastaavia ydinosaamisalueita eli kompetensseja sekä yleisiä kulttuurikompetensseja. Päädyin analysoimaan vastaukseni kompetenssien kautta, koska ne ovat kansallisesti hyvin yleistettävissä.

Suoritin oman ulkomaantyöharjoittelujaksoni Vietnamsissa syksyllä 2008. Ennen lähtöä harjoittelujaksolleni Vietnamiin valitsin opinnäytetyöni aiheeksi oppimiskokemukset ulkomaan työharjoittelussa sosiaali- ja terveysalalla. Vaihtojaksolta palattuani aloitin työni lopullisen suunnittelun keväällä 2009. Kiinnostukseni aihepiiriin heräsi omien kokemuksieni kautta, ja halusin tutkia kuinka muut vastaavanlaisen prosessin läpikäyneet ovat sen kokeneet.

Pidin alkuseminaarin toukokuussa 2009. Kesän aikana työstin teoriaosuuden. Keväällä ja syksyllä kävin keskusteluja työni hankkeistajan, KYAMK:n KV -toimistossa työskentelevän Heidi Järven kanssa heidän toiveistaan työni sisällöstä. Syksyn 2009 aikana laadin kyselylomakkeen. Itse kyselyn toteutin helmikuun 2010 aikana. Helmi- maaliskuun aikana analysoin vastaukset.

Tutkimusaineiston päätin kerätä kyselylomakkeella, jossa oli avoimia ja monivalintakysymyksiä. Valitsin lomakehaastattelun, koska halusin saada mahdollisimman kattavan otoksen Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelijoista, jotka ovat suorittaneet harjoittelujakson ulkomailla vuosien 2005 - 2009 välisenä aikana. Kaiken kaikkiaan harjoittelujakson tänä aikana ulkomailla suoritti 48 opiskelijaa. Koska tähän kohderyhmään sijoittuneet, jo valmistuneet opiskelijat, ovat asettuneet ympäri Suomea,

kyselyn kirjallinen muoto oli luonnollinen valinta. Postitin palautuskuorella varustetun kyselyn jo valmistuneille opiskelijoille. Edelleen opintojaan suorittaville toimitin kyselyn henkilökohtaisesti.

Käytyäni läpi arkistot jo vaihdossa olleista opiskelijoista, ryhmästä jäivät jäljelle he, joiden yhteistiedot sain käsiini. Sain kerätyksi yhteystiedot 17 opiskelijalta, jotka tavoitin puhelimitse. Lähestyin heitä henkilökohtaisesti puhelimella ja sähköpostilla. 17 yhteydenoton jälkeen toimitin kyselylomakkeen kaikille vastaajille. Kaikki 17 palauttivat kyselylomakkeen täytettynä, joten vastausprosentti oli 100.

7.3 Tutkimusaineiston analyysi

Päädyin käyttämään sisällönanalyysia menetelmänä aineiston analyysissa. Analyysia toteutettaessa on ensin rajattava jokin tietty ilmiö, jota halutaan tutkia. Laadullisessa tutkimuksessa löytyy aina useampia kiinnostavia asioita, joita ei ehkä ole etukäteen osannut edes ajatella. On rajattava juuri se alue, josta tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Kiinnostuksen kohde on nähtävissä tutkimusongelmasta, jonka pitää olla linjassa raportoidun kiinnostuksen kohteen kanssa. Kaikki rajauksen ulkopuolelle jäävä materiaali on jätettävä seuraavaan tutkimukseen, koska kaikkia esiin nousevia asioita ei voida mitenkään tutkia yhden tutkimuksen puitteissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.) Aiheena minua kiinnosti kansainvälinen toiminta ja ulkomailla työskentely. Tutkimukseni rajasin selvittämään, mitä opiskelijat kokevat oppineensa työharjoittelussa ulkomailla.

Kerätty aineisto tulee lajitella luokittain, teemoittain tai tyypeittäin. Luokittelussa aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka monta kertaa kukin luokka esiintyy aineistossa. Teemoittelu voidaan nähdä luokittelun kaltaisena, mutta painopiste on siinä, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kyse on siis laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. Tällä tavoin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Tyypittelyssä aineisto puolestaan ryhmitetään tietyiksi tyypeiksi, joissa teemojen sisältä etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia. Voidaan puhua yhteisten näkemysten muodostamisesta eräänlaiseksi yleistykseksi, tyyppiesimerkiksi. Sisällönanalyysia kuvataan menettelytapana, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sillä pyritään saamaan tut-

kittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 103.) Tutkimukseni jaoin neljään pääteemaan. Pyrin selvittämään millaisena opiskelijat kokivat harjoittelun ulkomailla, mitä opiskelijat kokivat oppineensa itseltään, ammatillisesti ja kulttuurisesta näkökulmasta.

7.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa käytetty kirjallisuus vaikuttaa suurelta osin tutkimuksen luotettavuuteen. Työssäni olen pyrkinyt viittaamaan mahdollisimman tuoreisiin teoksiin ja käyttämään eri lähteitä mahdollisimman monipuolisesti, jotta luotettavuus parantuisi. Pyrin minimoimaan virhetulkinnan siten, että näytin kyselylomakkeeni ohjaavalle opettajalle, työelämän yhteistyökumppanille sekä koekäytin lomaketta muutamilla opiskelijoilla, jotka eivät kuuluneet tutkimukseni piiriin.

Olen itse suorittanut opiskeluaikani työharjoittelun Vietnamsissa, mistä uskon olleen hyötyä työtä tehdessäni. Olisi ollut vaikea kuvitella, että olisin pystynyt samaan lopputulokseen ilman omakohtaista kokemusta. Pystyin mielestäni hyvin samaistumaan vaihdossa olleiden kokemuksiin, mikä helpotti tulosten analysointia. Pyrin kuitenkin pitämään omat kokemukseni loppuun asti sivussa ja pitäydyin tutkijan roolissa. Pohdinnassa kuitenkin vääjäämättä nousee esiin myös oma aikaisempi kokemukseni ja kiinnostukseni aiheeseen. Toivon sen vaikuttanut ainoastaan positiivisesti työn luotettavuuteen. Tutkimus on pyritty suunnittelemaan, toteuttamaan ja raportoimaan yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla sekä tutkimusraportti ja tulokset on pyritty toteuttamaan rehellisyyttä ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133).

Tutkimuksen analyysivaiheessa olen käyttänyt Excel-ohjelmaa. Purkaessani ja työstäessäni tuloksia tarkistin vastauksia useampaan kertaan, minkä osaltaan pitäisi parantaa tutkimukseni luotettavuutta. Olen noudattanut tutkimuksessani eettisiä periaatteita. Vastaajien yksilönsuoja on taattu tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Saatekirjeessä on maininta siitä, että vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimusraportista ei ole mahdollista tunnistaa yksittäisen vastaajan vastauksia. Kaiken kaikkiaan uskon vastaajajoukon olleen kattava otos vuosina 2005 - 2009 ulkomailla työharjoittelussa olleista sosiaalialan opiskelijoista, joten uskon aineiston antavan kokonaiskuvan siitä, millai-

sena työharjoittelu on ulkomailla koettu Kymenlaakson ammattikorkeakoulun Sosiaalialalla.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseni Mitä sosionomiopiskelijat kokevat oppineensa työharjoittelussa jaoin neljään teemaan. Millaisena opiskelijat kokivat harjoittelun ulkomailla? Mitä opiskelijat kokivat oppineensa itsestään? Mitä opiskelijat kokivat oppineensa ammatillisesti? Mitä opiskelijat kokivat oppineensa kulttuurisesta näkökulmasta?

Tutkimustulokset on koottu taulukoiksi. Ne havainnollistavat tuloksia. Taulukoihin on tummennettu korkeimmat arvot, jotka kuvaavat eniten vastanneiden lukumääriä.

8.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastanneista (N= 17) oli 16 naisia ja vain yksi mies. Ikäjakauman mukaan alle 25-vuotiaita osallistujista oli viisi. 25 - 30 -vuotiaita osallistujia oli 10. Yli 30-vuotiaita oli kaksi. Osallistujat olivat aloittaneet koulunsa 2002 - 2007 välisenä aikana, kun taas harjoittelujaksot ajoittuvat vuosille 2005 - 2009.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosiaalialalla on kaksi suuntautumisvaihtoehtoa, jotka ovat Kasvatus- ja perhetyön- sekä Sosiaalisen kuntoutuksen koulutusohjelmat. Suuntautumisvaihtoehtovalinnat jakautuivat lähes tasan osallistujien kesken. Kasvatus- ja perhetyön valinnoita oli 9 ja sosiaalisen kuntoutuksen valinnoita 8.

Kaikista vastaajista (N=17) 14 vastaajaa käytti harjoittelun pääkielenä englantia ja osa käytti harjoittelukielenään kohdemaan äidinkieltä. Harjoittelujakson pituus jakaantui 6 viikosta 12 viikkoon. Pääsääntöisesti kuitenkin ulkomailla suoritetun harjoittelun pituus on kahdeksan viikkoa, sen suoritti 11 vastaajista. Koko ulkomailla olo aika oli 8 – 13 viikkoa. Reilu puolet suoritti harjoittelunsa kolmantena lukuvuotenaan. Suurin osa lähti vaihtoon yhden kaverin kanssa. 3 opiskelijaa ei ollut koskaan käynyt ulkomailla ennen harjoittelujaksoa. 11 suoritti harjoittelun Euroopassa ja 6 sen ulkopuolella.

Kyselylomakkeen taustatiedoissa kysyttiin myös harjoitteluun osallistumisen motiiveja ja syitä. Vastauksista nousi selkeästi esiin se, että ulkomaille työharjoitteluun lähteneillä opiskelijoilla on ollut halu kokea ja nähdä jotain uutta ja erilaista. Uteliaisuus ja seikkailunhalu olivat saaneet heidät toteuttamaan haaveensa. He olivat halunneet saada elämäkokemusta, mutta myös oman ammatillisuuden kehittäminen oli ollut tärkeässä (n=11).

Kiinnostuksen vieraaseen kulttuuriin ja sen arjen kokemiseen oli moni kuvannut olleen syy ulkomaille lähtöön. Kulttuurienvälistä oppimista (n=9) ja oman kielitaidon parantamista pidettiin tärkeänä (n=5). Esiin tuotiin myös suotuisa elämäntilanne ja koulun tuoma tuki (n=4):

”Halusin uusia kokemuksia ja nähdä miten tätä työtä tehdään muualla. Oma elämäntilanne sellainen, että oli helppo lähteä.” (vastaaja 3)

”Halu nähdä toisenlaista kulttuuria, elämää.” Seikkailla ”. Koulun kautta hyvä mahdollisuus kaikkeen tähän ” (vastaaja 14)

8.2 Kokemukset ja oppiminen

8.2.1 Kokemukset

Parhaimpina kokemuksina kuvattiin omaa kasvua, joka ilmenee rohkeutena lähteä ulkomaille ja kun huomaa tulevansa toimeen vieraassa ympäristössä sekä tuntee olonsa kotoisaksi (n=5). Luottamuksellisten uusien ihmissuhteiden syntyminen on ollut monelle matkan parasta antia (n=8). Ihmissuhteet auttoivat sopeutumaan uuteen kulttuuriin ja olivat tarjonneet mieleenpainuvia kokemuksia niin töistä kuin vapaa-ajalta. Mahdollisuus elää paikallista arkea toi uutta tietoa paikallisesta kulttuurista (n=6). Sosiaalisten suhteiden kautta kehittyntä kielitaitoa (n=3) pidettiin myös tärkeänä:

”Parhaimpana kokemuksena ehdottomasti se, että uskalsin lähteä reissuun yksin ja ylitin itseni joka päivä. Pärjäsin hienosti vieraassa kulttuurissa.” (vastaaja 3)

”Parasta oli huomata pärjäävänsä vieraassa kulttuurissa ilman suurempia vastoin-käymisiä. Oli myös mukava ” sulautua ” paikallisen väestön joukkoon ja elää arkea samalla lailla kuin muut paikalliset.” (vastaaja 11)

Huonoimmat kokemukset matkansa ajalta jätti kertomatta kolme vastaajaa. Huonoiksi kokemuksiksi oli kuvattu hyvin erilaisia asioita. Huonoimpana useassa tapauksessa pidettiin sääolosuhteita: Sateet ja kylmyys (n=4). Ihmisten köyhyys ja epätasa-arvoiset elinolosuhteet olivat myös yllättäneet (n=3). Pelottavat tilanteet, joissa joutui pelkäämään oman turvallisuutensa puolesta, koettiin epämiellyttävinä (n=5). Pelottaviin tilanteisiin oli altistanut myös tietyissä maissa vallalla oleva rasismi. Rasismin ja syrjinnän kohteeksi joutumista pidettiin huonoina kokemuksina (n=3):

”Matkassa ei sinänsä ollut mitään huonoa ja sääolosuhteillekaan kun ei voi mitään niin ei niistä voi valittaa. Huonointa lähinnä se, että havaitsee ihmisten elävän hyvin epätasa-arvoisessa maailmassa.” (vastaaja 2)

”Opiskelija-asuntolassa sattunut rellestystapaus, jossa humalainen mies rikkoi alaoven lasin” (vastaaja 9)

Alla olevat kaksi väittämää raottavat rasismin ja muiden pelottavien kokemusten vaikutuksia opiskelijoihin. Väittämät antavat viitteitä siitä, kuinka moni koki negatiivisten kokemusten vaikuttaneen oppimiseen ulkomailla.

Taulukko 2. Itseen kohdistunut rasismi matkan aikana

	Kaikki (N=17)	Eurooppa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	2	0	2
Vähän samaa mieltä	2	1	1
Vähän eri mieltä	2	2	1
Täysin eri mieltä	11	9	2

Taulukko 3. Väittämä, Pelottavat kokemukset hankaloittivat oppimistani

	Kaikki (N=17)	Eurooppa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	2	1	1
Vähän samaa mieltä	3	1	2
Vähän eri mieltä	2	2	0
Täysin eri mieltä	10	7	3

Avoimissa kysymyksissä rasismi nousi esiin negatiivisena kokemuksena. Rasismia oli kohdattu selvästi enemmän Euroopan ulkopuolella kuin Euroopassa. Kuitenkin Euroopan ulkopuolella rasismin kohtaamisesta täysin samaa mieltä oli vain yksi kolmesta vastaajasta. Euroopassa olleista vain yksi koki joutuneensa rasismin kohteeksi edes vähän. Kokonaisuutena ajateltuna kaikista vastaajista (N=17) vain kaksi oli täysin samaa mieltä rasismin kohteeksi joutumisesta (ks. taulukko 2). Siitä, miten pelottavien kokemusten koettiin vaikuttaneen oppimiseen, voi todeta, että kokonaisuutena vain kaksi oli täysin samaa mieltä siitä, että pelottavat kokemukset hankaloittivat oppimista. Euroopan ulkopuolellakin olleista vain yksi oli asiasta täysin samaa mieltä (ks. taulukko 3).

Opiskelijoilta kysyttiin myös, voisivatko he kokemansa perusteella kuvitella lähtevänsä ulkomaille töihin. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että voisivat kuvitella lähtevänsä ulkomaille töihin jossakin elämänsä vaiheessa ja edes joksikin aikaa. Yleisesti kokemusta pidettiin onnistuneena. Matkaa kuvattiin opettavaisena ja antoisana kokemuksena. Harjoittelua seuranneen rohkaistumisen ja elämäkokemusten kannalta kynnyksen ulkomaille työskentelyyn katsottiin madaltuneen huomattavasti:

”Kyllä, sain rohkeutta siihen ja olinkin puoli vuotta ulkomaille töissä harjoittelun jälkeen kun pidin välivuoden.” (vastaaja 9)

”Kyllä voisin. Jos en olisi ollut harjoittelussa ulkomaille, niin silloin ehkä olisin sanonut, että en. On oikeastaan aika sama missä asuu ja työskentelee, kunhan paikka on turvallinen ja kotoisan tuntuinen. Kaikesta selviää, kunhan vaan uskaltaa tarttua ” härkää sarvista ”.” (vastaaja 11)

Kysymyksessä ”Mitä haluat sanoa opiskelijoille, jotka miettivät ulkomaille lähtöä?” kaikki olivat sitä mieltä, että kannattaa ehdottomasti lähteä matkaan rohkeasti ja ennakkoluulottomasti. Koulu järjestää harvinaislaatuisten mahdollisuuden ja tarjoaa rahallisen tuen. Reissusta oppii ja saa paljon itselleen. Kannattaa olla rohkea ja lähteä sen enempää miettimättä. Perehtymistä etukäteen kohdemaan tapoihin, kulttuuriin ja kieleen suositeltiin:

”Kannattaa lähteä! Oli kokemus sitten hyvä tai huono, silti siitä oppii varmasti jotain, sekä itsestään että muista. Jos ei lähde tilaisuuden tullen, kaduttaa asia varmasti jälkeensä.” (vastaaja 1)

”Rohkeasti ja ennakkoluulottomasti matkalaukku olalle ja menoksi. Aivan mahtava kokemus ja ainutlaatuinen reissu on varmasti luvassa. Matkailu avartaa ja opit uusia asioita itsestäsi. Reissun jälkeen katsot elämää aivan uudesta näkökulmasta. Lähtisin itsekin heti uudestaan reissuun jos olisi mahdollisuus.” (vastaaja 13)

8.2.2 Oppiminen

Tärkeimpinä oppeina työharjoittelusta tuotiin esiin se, että selviytyminen on asenne. Aina pärjää, jos vain oikeasti haluaa (n=7). Rohkeuden, ennakkoluulottomuuden ja itsetuottamuksen lisääntymistä pidettiin tärkeänä. Se, että oppii tuntemaan itsensä, on arvokasta. Kun tunnistaa omat heikkoutensa ja löytää omat vahvuutensa, oppii hyödyntämään omia vahvuuksiaan ja kehittämään niitä (n=5). Suomi ja suomalaisuus näyttäytyivät myös uudenlaisessa valossa. Arvostus kasvoi kaikkea sitä kohtaan, mitä Suomessa on (n=4) niin yksilön kuin asioiden hoitumisen tasolla. Toisaalta huomattiin kuinka paljon suomalaiset valittavat ja ovat tyytymättömiä kaikesta omistamastaan huolimatta:

” Rohkeus ja ennakkoluulottomuus” (vastaaja 4)

”Suomessa on kyllä niin hyvät elinolosuhteet. Meillä on monipuolista ruokaa, ehjät vaatteet, mukavuusasioita esim. pesukone, sänky, sohvut, jne. (lista olisi loputon), meillä on lapsilla leikkivälineitä, koulumateriaaleja, koti. Mielenkiintoisinta oli nähdä, että ihmiset olivat iloisia ja tyytyväisiä omaan elämäänsä elinolosuhteista huolimatta. Opin miten vähällä omaisuudella ihmiset pärjäävät elämässä. Ja ovat vielä todella onnellisia. Me suomalaiset valitamme lähes joka asiasta ja olemme tyytymättömiä.” (vastaaja 13)

Kysymyksessä ”Opitko vaihtojaksosi aikana jotain sellaista ammatistasi, mitä et olisi voinut oppia kotimaassa?” nousi esiin, että monet monikulttuurisuuteen liittyvät asiat olisivat voineet jäädä oppimatta. Esimerkiksi, se miltä tuntui olla ulkomaalaisena vierasmaassa. Maahanmuuttajan asemaan kiinnitettiin enemmän huomiota (n=6). Suomalaisen palvelujärjestelmän sekä ammattitaidon arvostus olivat lisääntyneet, kun löytyi vertailupohjaa siihen, miten muissa kulttuureissa toimitaan (n=4):

”Opin ymmärtämään enemmän monikulttuurisuuteen liittyviä asioita ja miettimään asioita eri näkökulmista. Suomessa maahanmuutto ja monikulttuurisuus on vasta kehitysvaiheessa, joten yhtä hyvää oppimiskokemusta ei ehkä Suomessa olisi syntynyt.” (vastaaja 1)

”Ilman ulkomaanharjoittelua en ehkä olisi oppinut arvostamaan Suomen sosiaalipalvelujärjestelmää niin paljon, kuin nyt arvostan harjoittelukokemuksen jälkeen.” (vastaaja 11)

Kysymykseen ”Onko harjoittelusta ollut hyötyä työelämässä ja miten se ilmenee?” jätti kokonaan vastaamatta kaksi vastaajaa. He, jotka olivat jo mukana työelämässä ja olivat kokeneet sen hyödylliseksi (n=12), toivat esiin seuraavia asioita. Kokemus ulkomaantyöharjoittelusta loi positiivisen kuvan työntekijästä. Ominaisuuksia kuvailtiin mm. sanoin *rohkea, vastuuntuntoinen, oma-aloitteinen ja itsenäinen*. Työnantajat arvostavat ulkomailta saatua työkokemusta. Siitä ollaan kiinnostuneita, ja vastaajat katsoivat siitä olevan hyötyä myös työhaastattelutilanteessa (n=7). Myös sopeutumiskyky oli ominaisuus, joka nousi vahvasti esiin vastauksista. Sosiaalisten taitojen katsottiin parantuneen mikä helpotti ja nopeutti sopeutumista uuteen työympäristöön, henkilökuntaan ja asiakkaisiin (n=6):

”Olen itsevarmempi ja avarakatseisempi, ilmenee niin, että pystyn paremmin työskentelemään erilaisten ihmisten kanssa”(vastaaja 9)

”Ihmisten kanssa on helppo tulla toimeen. Sijaisuuksia tehneenä sopeuduin nopeasti uuteen paikkaan. Työnantajat katsovat sen plussana. (ulkomaan vaihdon)” (vastaaja 16)

Taulukossa 4 kuvataan opiskelijoiden henkilökohtaisten taitojen kehittymistä työharjoittelun aikana. Esillä on myös kaksi väittämää, joilla pyritään kuvaamaan oppimiskokemusten voimakkuutta ja sitä, kuinka moni koki oppineensa itsestään uusia asioita.

Taulukko 4. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat muuttuneet ulkomailla harjoittelun aikana?

	ei lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
a. Kielitaitoni kehittyi	0	2	5	10
b. Ennakkoluuloni vähenivät	3	3	6	5
c. Suvaitsevaisuuteni lisääntyi	1	3	8	5
d. Joustavuuteni lisääntyi	1	1	8	7
e. Itsenäisyyteni lisääntyi	1	0	4	12
f. Rohkeuteni lisääntyi	0	1	4	12
g. Itseluottamukseni lisääntyi	0	1	5	11
h. Huumorintajuni lisääntyi	0	4	8	5
i. Oma-aloitteisuuteni lisääntyi	1	1	3	12
j. Työmotivaationi lisääntyi	2	4	8	3

Taulukko 5. Väittämä, Oppimiskokemukset olivat voimakkaampia ulkomailla kuin kotimaassa

	Kaikki (N=17)	Eurooppa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	8	3	5
Vähän samaa mieltä	7	7	0
Vähän eri mieltä	2	1	1
Täysin eri mieltä	0	0	0

Taulukko 6. Väittämä, Matkan aikana opin uusia asioita itsestäni

	Kaikki N=17	Eurooppa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	11	5	6
Vähän samaa mieltä	4	4	0
Vähän eri mieltä	2	2	0
Täysin eri mieltä	0	0	0

Taulukosta 4 nousee selvästi esiin, että kielitaito, itsenäisyys, itseluottamus ja oma-aloitteisuus olivat kehittyneet matkan aikana kaikista eniten. Muutkin taidot olivat kehittyneet, mutta niissä hajonta oli suurempaa. Vertailtaessa eroavaisuuksia taitojen kehittymisessä Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella kävi ilmi, että kaikki Euroopan ulkopuolella matkanneet olivat sitä mieltä, että itsenäisyys, rohkeus, itseluottamus ja oma-aloitteisuus olivat kehittyneet paljon. Merkille pantavaa oli myös se, että kaksi kolmesta koki joustavuuden kehittyneen paljon. (ks. liite 10.)

Taulukon 5 mukaan lähes kaikki Euroopan ulkopuolella (n=5) olleet olivat täysin samaa mieltä, että oppimiskokemukset olivat voimakkaampia ulkomailla kuin kotimaassa. Siitä, että matkan aikana oli opittu uusia asioita itsestä, olivat täysin samaa mieltä kaikki Euroopan ulkopuolella olleet, kun taas Euroopassa olleista samaa mieltä oli vain noin joka toinen.

8.3 Ammatilliset taidot

Ammatillisten taitojen kehittymistä tutkitaan yleisten työelämän kompetenssien kautta, joita ovat elämänhallinta-, vuorovaikutus- ja kommunikointi-, asiantuntija-, tutkija-, eettiset sekä instrumentaaliset taidot (ks. luku 4.2). Ensimmäinen kompetenssi on elämänhallintataidot. Taulukossa 7 on selvitetty elämänhallintataitojen kehittymistä eri osa-alueilla.

Taulukko 7. Kuinka paljon elämönhallintataidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

	ei lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
a. Ongelmanratkaisutaidot	1	3	8	5
b. Organisoitokyky	1	4	9	3
c. Kyky itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan	1	0	8	8
d. Ajanhallintataidot	1	6	6	4
e. Päätöksentekotaidot N=16	1	4	10	1

Elämönhallinnan osa-alueilla selvästi eniten näyttää kehittyneen kyky itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan. Ongelmanratkaisutaitojen ja organisointikyvyn koetaan myös kehittyneen huomattavasti. Vastaajien kesken elämönhallintataitojen kehityksessä ei noussut esille merkittäviä eroavaisuuksia vertailtaessa harjoitteluja Euroopassa ja sen ulkopuolella (ks. liite 4).

Toinen yleinen työelämän kompetenssi on vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot. Seuraava taulukko kuvaa vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojen kehittymistä.

Taulukko 8. Kuinka paljon vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

	ei lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
f. Sosiaaliset taidot	1	0	8	8
g. Vuorovaikutustaidot	1	0	9	7
h. Ryhmätyötaitot	1	5	7	4

Sosiaalisten taitojen koettiin kehittyneen tällä osa-alueella kaikkein eniten. Vuorovaikutustaidot olivat kehittyneet sosiaalisten taitojen kehittymisen myötä. Vuorovaikutus- ja kommunikointitaitoja vertailtaessa sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot olivat kehittyneet enemmän Euroopan ulkopuolella. Ryhmätyötaitojen kehityksessä ei syntynyt mainittavia eroja. (ks. liite 5.)

Kolmas ja neljäs kompetenssi ovat asiantuntijataidot ja tutkijataidot. Asiantuntijataitojen ja tutkijataitojen kehittymistä tarkastellaan seuraavissa taulukossa.

Taulukko 9. Kuinka paljon asiantuntijataidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

	ei lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
i. Johtamistaidot	3	8	6	0
j. Muutoksen hallintataidot (1 puuttui)	1	1	7	7
k. Itsensä kehittämisen taidot	1	3	5	8

Taulukko 10. Kuinka paljon tutkijataidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

	ei lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
l. Kriittinen ja itsekriittinen työskentely	1	3	6	7
m. Kyky soveltaa teoriaa käytäntöön	1	6	8	2

Ulkomaan harjoittelulla ei näyttäisi olevan kovinkaan suurta merkitystä johtamistaitojen kehittymisen kannalta. Muutoksen hallinnan ja itsensä kehittämisen taitojen kehittämiseen sillä näyttäisi taas olleen positiivisia vaikutuksia. Tutkijataidoista kriittinen ja itsekriittinen työskentely näyttää kehittyneen melko monella (n=13). Vertailtaessa asiantuntijataitoja ei noussut esiin muita huomattavia eroja Euroopan sisä- ja ulkopuolella työskennelleiden kesken (ks. liite 6). Tutkijataitojen katsotaan kehittyneen huomattavasti enemmän Euroopan ulkopuolella kuin Euroopassa. Kriittisen ja itsekriittisen työskentelyn koki kehittyneen paljon kaksi kolmesta kun Euroopassa vain yksi kolmesta. Kyky soveltaa teoriaa käytäntöön oli kehittynyt paljon joka kolmannella vastaajalla, kun Euroopassa olleista yksikään ei ollut sitä mieltä, että kyseinen taito olisi kehittynyt paljon (ks. liite 7).

Viides kompetenssi on eettiset taidot. Alla olevat taulukot käsittelevät eettisten taitojen kehittymistä. Samasta yhteydestä löytyy myös väittämä, jonka avulla haluttiin selvittää arvomaailman muutosta ulkomailla oloaikana.

Taulukko 11. Kuinka paljon ovat eettiset taidot kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

	ei lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
n. Kyky ymmärtää monikulttuurisuutta	0	1	4	12
o. Kyky ymmärtää ja huomioida eettisiä kysymyksiä	1	2	8	6
p. Kyky toimia eettisesti oikein	1	4	6	6

Taulukko 12. Opin arvostamaan matkallani seuraavia asioita

	ei lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
a. Oikeudenmukaisuus	0	5	3	9
b. Rauha	1	4	6	6
c. Turvallisuus	0	3	2	12
d. Vapaus	1	2	4	10
e. Ihmisarvo	1	3	2	11
f. Elämän kunnioittaminen	1	4	3	9

Taulukko 13. Jouduin miettimään arvojeni uudelleen

	Kaikki (N=17)	Eurooppa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	6	1	5
Vähän samaa mieltä	3	2	1
Vähän eri mieltä	4	4	0
Täysin eri mieltä	4	4	0

Työskentely vieraassa maassa ja monikulttuurisessa ympäristössä oli selvästi kehittänyt kykyä ymmärtää monikulttuurisuutta (n=16) (ks. taulukko 11). Matkalla oli taas

eniten opittu arvostamaan turvallisuutta, vapautta ja ihmisarvoa (ks. taulukko 12). Vertailtaessa eettisiä taitoja Euroopan sisällä ja Euroopan ulkopuolella olleiden vastaajien kesken nousi esiin eroavaisuuksia. Mielenkiintoista oli huomata, että lähes kaikki Euroopan ulkopuolella olleet olivat sitä mieltä, että eettiset taidot olivat kehittyneet paljon. Euroopan sisällä taas hajonta oli suurempaa. Yllättävää oli, että Euroopan sisällä olleiden kesken hajonta oli niin suurta ja moni koki eettisten taitojen kehittyneen vain vähän (ks. liite 8.). Väittämän täysin samaa mieltä siitä, että oli joutunut miettimään arvojansa uudelleen mukaan, oli Euroopassa vain yksi kun taas Euroopan ulkopuolella viisi oli täysin samaa mieltä (ks. taulukko 13.).

Yleisten työelämän kompetenssien lisäksi kyselylomakkeessa kysyttiin tarkemmin yhtä sosionomin yleistä ammatillista kompetenssia, joka on sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen (ks. luku 4.3). Tämä yksi sosionomin kompetenssi nostettiin kyselylomakkeessa esille, koska kiinnostuksen kohteena oli selvittää palvelujärjestelmien erilaisuutta ympäri maailman. Kysymyksessä ”Miten kuvailisit kohdemaasi palvelujärjestelmää?” kaksitoista vastaajaa oli sitä mieltä, että palvelujärjestelmässä oli suuria puutteita ja toisaalla se oli kokonaan tietyn kansanosan ulottumattomissa (n=12). Skandinaavinen palvelujärjestelmä on lähinnä suomalaista järjestelmää, tosin siinäkin on eroja. Muiden maiden sosiaaliturvajärjestelmää kuvattiin hajanaiseksi, joustamattomaksi ja epäloogiseksi. Kolmannen sektorin osuutta kuvailtiin tärkeäksi, ja se pyrkiikin paikkaamaan järjestelmässä olevia puutteita henkilökohtaista vastuuta unohtamatta:

”Palvelujärjestelmä oli hyvin alkeellinen ja paljon lapsia ja köyhiä ihmisiä jäi vaille mitään apua / turvaa” (vastaaja 8)

”Ei toiminut kovin joustavasti. Hyvin paljon merkitystä kolmannella sektorilla esim. kirkoilla ja järjestöillä.” (vastaaja 9)

Kysyttäessä ”Muuttuiko käsitys suomalaisesta palvelujärjestelmästä?” esiin nousi seuraavia asioita. Neljä vastaajista oli sitä mieltä, että harjoittelu ei muuttanut heidän näkemystään suomalaisesta palvelujärjestelmästä (n=4). Kolmetoista vastaajaa oli sitä mieltä, että käsitys muuttui jollain tavalla. (n=13) Suomalaisen palvelujärjestelmä alkoikin näyttää hyvin järjestäytyneeltä ja toimivalta järjestelmältä, kun sitä vertasi

muuhun maailmaan. Järjestelmää pidetään toistaiseksi pitkälle vietyinä ja vakaana alarajoikeista huolimatta. Suomalainen palvelujärjestelmä on myös maailmanlaajuisesti tunnettu:

”Suomalainen sosiaaliturva on loistava. Meillä on kaikenmaailman palveluja ja etuuksia.” (vastaaja 13)

”Kyllä. Vaikka nykyään puhutaan paljon suomalaisen sosiaalipalvelujärjestelmän alarajasta, on se mielestäni kuitenkin paljon vakaampi ja kehittyneempi kuin monessa muussa maassa. Suomessa asiat hoituvat myös suht. sujuvasti ja nopeasti.” (vastaaja 16)

8.4 Kulttuuritaidot

Taulukko 14 kuvaa kulttuuritaitojen kehittymistä ulkomailla. Alla on myös väittämä joka kuvaa kulttuurishokin vaikutuksia sopeutumiseen ulkomailla.

Taulukko 14. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

	ei lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
a. Oman kulttuurin tuntemus	0	6	6	5
b. Tietoisuus omista näkemyksistä ja ennakkoluuloista	0	3	4	10
c. Kulttuurienvälisten erojen tunnistaminen	0	3	5	9
d. Erilaisten viestintä ja käyttäytymistapojen tunnistaminen	0	1	8	8
e. Ymmärrys kulttuurien välisistä eroista	0	0	6	11
f. Selviytyminen kulttuurien välisistä ongelmista	0	4	6	7
g. Asiakkaan uskomusten ja arvojen kunnioittaminen	0	3	7	7
h. Erilaisuuden arvostaminen	0	1	6	10
i. Vieraista kulttuureista olevien ihmisten arvostaminen	0	2	8	7
j. Kulttuurien välinen vuorovaikutus	0	4	6	7

Taulukko 15. Väittämä, Kulttuurishokki aiheutti minulle sopeutumisvaikeuksia

	Kaikki (N=17)	Eurooppa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	3	1	2
Vähän samaa mieltä	3	2	1
Vähän eri mieltä	5	5	0
Täysin eri mieltä	6	3	3

Taulukosta 14 nousee selvästi esiin kolme osa-aluetta, jotka olivat kehittyneet eniten. Tietoisuus omista näkemyksistä ja ennakkoluuloista, ymmärrys kulttuurien välisistä eroista ja erilaisuuden arvostaminen ovat olleet keskeisessä osassa kulttuuritaitojen kehitystä. Taulukosta on nähtävissä, että muutkin osa-alueet olivat kehittyneet, mutta erot eivät olleet niin suuria. Euroopassa ja sen ulkopuolella olleiden keskinäisistä eroista tällä sektorilla voi todeta, että yleisesti katsottuna kulttuuritaitojen koettiin kehittyneen hieman enemmän Euroopan ulkopuolella. Erot eivät kuitenkaan ole merkittävän suuria. Voidaan siis katsoa kehityksen olleen suhteellisen tasapuolista (ks. liite 11). Taulukon 15 väittämän mukaan kulttuurishokki on ollut selvästi voimakkaampi Euroopan ulkopuolella. Euroopan ulkopuolella olleista vastaajista yksi kolmesta oli täysin samaa mieltä siitä, että kulttuurishokki oli aiheuttanut sopeutumisvaikeuksia, kun taas Euroopassa olleista vastaajista täysin samaa mieltä oli vain yksi.

9 POHDINTA

9.1 Johtopäätökset ja tulosten pohdinta

Tulosten perusteella voin todeta, että opinnäytetyölle asetettu tavoite toteutui. Kyselylomakkeilla kerätyn aineiston perusteella saatiin nostettua esiin selkeitä tuloksia ja vastauksia tutkimustehtävään. Aineistoa voidaan pitää kattavana otoksena Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoista. Teetin kyselyn 17 vapaaehtoiselle, jotka olivat suorittaneet työharjoittelun ulkomailla 2005 - 2009 välisenä aikana. Vastausprosentiksi muodostui 100. Kyselylomakkeella toteutetulla kyselyllä oli mahdollisuus saada kerättyä kattava aineisto. Siinä oli myös se etu, että tavoitin opiskelijoita, jotka olivat valmistuttuaan lähteneet pois Kymenlaaksosta. Tämän tutkimuksen tarkoi-

tuksena oli selvittää, mitä sosionomiopiskelijat kokevat oppineensa työharjoitteluisaan ulkomailla.

Oppiminen ja kokemukset

Tuloksista käy ilmi, että harjoittelua pidetään opettavaisena, avartavana ja antoisana kokemuksena. Ulkomaan harjoitteluun osallistuvat opiskelijat ovat innokkaita ja motivoituneita, joka on nähtävissä jo siinä, että kaikki kyselyyn osallistuneet palauttivat lomakkeen huolellisesti täytettynä. Ulkomaan harjoittelua pidetään ainutlaatuisena mahdollisuutena elää paikallista arkea ja luoda uusia ihmissuhteita (ks. luku 4.2). Vastajat kokevat saaneensa matkasta elämysten lisäksi myös henkistä pääomaa. Henkilökohtaista kasvua pidetään tärkeänä. Harjoittelu aika ulkomailla on lisännyt rohkeutta ja uskoa itsenäiseen selviytymiseen.

Huonoimpina kokemuksina pidettiin tilanteita, joissa syntyi pelko oman turvallisuuden puolesta. Rasismin kohteeksi joutuminen kuvattiin negatiivisena kokemuksena, josta oli myös seurauksena turvattomuuden tunnetta. Kokonaisuutena tarkasteltuna rasismia oli onneksi joutunut kohtaamaan vain pieni joukko vastaajista. Myös köyhyyden aiheuttama kurjuus ja ihmisten epätasa-arvoinen asema oli yllättänyt. Mielestäni parhaiten näihin asioihin voi itse vaikuttaa perehtymällä etukäteen maassa vallitseviin olosuhteisiin ja tapakulttuuriin (ks. luku 5.2). Varautua kannattaa, mutta pelätä ei tarvitse.

Mielenkiintoista oli se, että kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että voisivat kuvitella lähtevänsä ulkomaille töihin edes joksikin aikaa kokemansa perusteella. Kynnys ulkomailla työskentelyyn on vastaajien mukaan madaltunut huomattavasti, mikä on yksi kansainvälisen työharjoittelun tavoitteista (ks. luku 3.2). Yleisesti oltiin sitä mieltä, että reissuun kannattaa ehdottomasti lähteä empimättä. Moni vastaaja koki, että matkasta saa varmasti paljon uutta itselleen. Jos koulun tarjoaman ainutlaatuisen mahdollisuuden jättää käyttämättä, on vaarana, että joutuu katumaan.

Tärkeimpinä oppeina matkalta pidetään sitä, että selviytyminen on asenne. Aina pärjää, jos vain haluaa. Rohkeus, ennakkoluulottomuus ja itseluottamuksen kehittyminen olivat ominaisuuksia, joita oli tarttunut mukaan matkan varrella. Myös Suomi ja suomalaisuus näyttäytyivät uudenlaisessa valossa, ja näitä oli opittu arvostamaan uudella

tavalla. Luulenpa, että kotiin palattuaan opiskelijat ovat nähneet oman kotimaansa uudessa valossa. Huomio kiinnittyy sellaisiin asioihin, joihin ei ole osannut kiinnittää huomiota tai joita on kenties pidetty itsestäänselvyytenä. Ulkomailta palatessa kotimaa saattaa näyttää hetken kovinkin erilaiselta, kuin mitä se oli ulkomaille lähtiessä. Kotimaan tapoja pystyy hetken tarkastelemaan ulkopuolisin silmin. Se antaa valmiuksia ja mahdollisuuden oman toiminnan tietoiseen suunnitteluun, mikä on osa kokemuksellista oppimisprosessia.

Ulkomailla esiin nousseet monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttoon liittyvät asiat olivat kotimaassa vastaajien mukaan jääneet vähemmälle huomiolle. Suomalaisen ammattitaidon arvostus on lisääntynyt, ja vastavuoroisesti taas valtaosa vastaajista on sitä mieltä, että harjoittelusta on ollut hyötyä työelämässä monellakin tavalla. Tämän päivän työelämässä arvostetaan ulkomailla hankittua työkokemusta. Se luo positiivisen ja rohkean kuvan työnhakijasta työnantajan silmissä. Sosiaalisten taitojen ja sopeutumiskyvyn kehityksen kautta, myös uuteen työympäristöön sopeutumisen katsotaan helpotuneen. Mielestäni se on toki selvää, että jos selviää vieraassa kulttuurissa ja vieraalla kielellä työelämän haasteista ympäristössä, jossa kaikki muukin on uutta ja vierasta, niin tämän jälkeen on helpompaa siirtyä työelämään kotimaassa, jossa kaikki tapahtuu äidinkielellä ja tutussa ympäristössä.

Henkilökohtaisista taidoista koettiin eniten kehittyneen kielitaidon, itsenäisyyden, itsetuottamuksen ja oma-aloitteisuuden. Kyseisten taitojen vahvistuminen saattaisi olla seurausta siitä, kun opiskelijat ovat todella huomanneet pärjäävänsä tilanteissa, jotka ennen lähtöä ovat tuntuneet vierailta, jännittäviltä ja jopa pelottavilta. Suurin osa vastaajista on joutunut laittamaan itsensä alttiiksi aivan uudentilanteille. Tästä samaisesta syystä saattaa johtua myös se, että oppimiskokemukset on koettu voimakkaampina ulkomailla kuin kotimaassa. Mitä vieraampi ympäristö on, sitä korostuneempia tunteet ovat niin hyvässä kuin pahassa, sillä selittyy myös se, miksi lähes kaikki Euroopan ulkopuolella olleet ovat kokeneet oppimiskokemuksensa voimakkaampina ulkomailla. Riippuen kohdemaasta Euroopan ulkopuolella kulttuuri ja tavat voivat vaihdella hyvin paljon. Siitä saattaa olla seurauksena se, että opiskelija joutuu kyseenalaistamaan arkipäiväisiä asioita ympäristössään kuin myös itsessään. Kun mitään asioita ei voi pitää itsestäänselvyyksinä, käynnistyy kokemuksellinen oppimisprosessi (ks. luku 4.1). Tämä taas on mielestäni nähtävissä siinä, että moni vastaajista on

täysin samaa mieltä siitä, että on oppinut uusia asioita ei vain ympäristöstään vaan myös itsestään. Tätä mieltä ovat olleet kaikki Euroopan ulkopuolella olleet ja Euroopassakin olleista joka toinen.

Ammatilliset taidot

Elämönhallinnan osa-alueilla koetaan eniten kehittyneen kyky itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan. Ongelmanratkaisutaitojen ja organisointikyvyn katsotaan myös kehittyneen huomattavasti (ks. luku 5.3). Tämä on mielestäni seurausta siitä, että ulkomailla harjoitteluaan suorittavat joutuvat olemaan entistä enemmän vastuussa itsestään ja omista valinnoistaan, vaikka vastaanottava organisaatio pitäisikin huolen perusasioista. Vuorovaikutus- ja kommunikointitaidoista sosiaalisten taitojen katsotaan kehittyneen eniten. Vastaajien mukaan myös vuorovaikutustaidoista ovat kehittyneet huomattavasti. Tutkimuksen mukaan taidot ovat kehittyneet enemmän Euroopan ulkopuolisissa kohteissa.

Asiantuntijataitoihin luettavien johtamistaitojen kehittymiseen ulkomaan harjoittelulla ei koeta olevan kovinaan suurta merkitystä. Muutoksen hallinnan ja itsensä kehittämisen taitojen vahvistumisen kannalta sillä näyttäisi taas olevan positiivisia vaikutuksia. Tutkijataidoista kriittinen ja itsekriittinen työskentely näyttävät kehittyneen melko monella. Euroopan ulkopuolella kriittisen ja itsekriittisen työskentelyn kokee kehittyneen paljon kaksi kolmesta kun taas Euroopassa vain yksi kolmesta. Kriittisen työskentelyn kehitykseen voisi myös hakea selitystä jo aiemmin todetuista perusteista, eli kun joudutaan opettelemaan lähes kaikki tavat alusta loppuun ja olemaan tekemisissä mahdollisesti täysin vieraiden työkäytäntöjen kanssa, joutuu oma toiminta erityisen tarkastelun kohteeksi.

Eettisten taitojen kehitystä tarkasteltaessa työskentely vieraassa maassa ja monikulttuurisessa ympäristössä on selvästi kehittänyt kykyä ymmärtää monikulttuurisuutta. Kaikista eniten matkalla on kuitenkin opittu arvostamaan turvallisuutta, vapautta ja ihmisarvoa. Luulen, että kun itse elää arkea vieraassa maassa, pääsee kokemaan aitiopaikalta, miltä tuntuu kuulua vähemmistöön, jota saatetaan halveksia ja syrjiä. Toinen vaihtoehto voi olla, että pääsee kokemaan eri kansallisuuksien muodostaman yhteisön rikastuttavana kokemuksena. Oli katsantokanta kumpi tahansa mielestäni sen voisi ku-

vitella olevan syynä siihen, että on tarjoutunut mahdollisuus ymmärtää paremmin monikulttuurisuutta.

Vertailtaessa eettisiä taitoja Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella olleiden vastaajien kesken, niissä oli havaittavissa eroavaisuuksia. Mielestäni oli mielenkiintoista huomata, että lähes kaikki Euroopan ulkopuolella olleet olivat sitä mieltä, että eettiset taidot olivat kehittyneet paljon. Euroopan sisällä taas hajonta oli suurempaa ja moni koki eettisten taitojen kehittyneen vain vähän. Voisikohan se johtua siitä, että Euroopan maissa ihmiset elävät kuitenkin sen verran yhdenvertaisissa olosuhteissa eikä suomalainen erotu ulkonäöllisesti niin räikeästi valtaväestöstä, että mitään valtavia konflikteja pääsisi syntymään? Vai onko syynä yleinen solidaarisuus ja hyväksyntä? Väittämän mukaan täysin samaa mieltä siitä, että oli joutunut miettimään arvojansa uudelleen, oli vastaajista, jotka olivat olleet Euroopassa vain yksi, kun taas vastaajista Euroopan ulkopuolella lähes kaikki olivat täysin samaa mieltä. Väittämän valossa asiaa katseltaessa en keksi asialle muuta selitystä kuin, että kolmannessa maailmassa (kehitysmaissa) näyttävä köyhyys ja ihmisten epätasa-arvoinen kohtelu on pakottanut pohtimaan asioita uudessa valossa.

Kiinnostuksen kohteena oli myös selvittää palvelujärjestelmien erilaisuutta ympäri maailman. Palvelujärjestelmäosaaminen on myös yksi sosionomin ammatillisista osaamisalueista (ks. luku 5.4). Samalla selvitettiin myös sitä, miten palvelujärjestelmien kansainvälinen tuntemus vaikutti käsitykseen suomalaisesta palvelujärjestelmästä. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että heidän kohdemaansa palvelujärjestelmässä oli suuria puutteita ja toisaalla se oli kokonaan tietyn kansanosan ulottumattomissa. Pohjoismainen palvelujärjestelmän malli on lähinnä suomalaista mallia, tosin siinäkin katsotaan olevan joitakin eroavaisuuksia. Muualla Euroopassa ja sen ulkopuolella olleiden maiden sosiaaliturvajärjestelmää kuvataan hajanaiseksi, joustamattomaksi ja epäloogiseksi. Maissa, joissa palvelujärjestelmä koetaan puutteelliseksi, kolmannen sektorin osuutta kuvailaan tärkeäksi, ja se pyrkiikin paikkaamaan järjestelmässä olevia puutteita, unohtamatta henkilökohtaista vastuuta lähimmäisistä.

Muutoksen suhtautumisessa suomalaiseen palvelujärjestelmään oli huomannut kolme neljästä vastaajasta. Suomalainen palvelujärjestelmä alkoikin näyttää hyvin järjestäytyneeltä ja toimivalta järjestelmältä verrattuna muuhun maailmaan. Suomalaista mallia

pidetään pitkälle vietyinä ja vakaana alasarjoikeista huolimatta. Suomalaisen palvelujärjestelmän katsotaan myös olevan yllättävän tunnettu maailmanlaajuisesti.

Kulttuuritaidot

Kulttuuritaitojen kehitystä tarkasteltaessa esiin nousi selvästi kolme osa-aluetta, jotka ovat kehittyneet eniten. Tietoisuus omista näkemyksistä ja ennakkoluuloista, ymmärrys kulttuurien välisistä eroista ja erilaisuuden arvostaminen ovat olleet keskeisessä osassa kulttuuritaitojen kehitystä (ks. luku 5.2). Myös muilla osa-alueilla koetaan tapahtuneen kehitystä, mutta erot ovat pienempiä. Yleisesti katsottuna kulttuuritaitojen koetaan kehittyneen hieman enemmän Euroopan ulkopuolella. Erot eivät kuitenkaan ole merkittävän suuria. Voidaan siis todeta kulttuuritaitojen kehityksen olleen suhteellisen tasapuolista kohdemaasta riippumatta. Kulttuurishokki on koettu selvästi voimakkaampana Euroopan ulkopuolella. Mielestäni yksi tärkeimmistä asioista suunniteltaessa ulkomaan työharjoittelua on perehtyä kulttuurishokin syihin ja oireisiin. Kun tunnistaa oireet, on mahdollista helpottaa omaa oloa ja se antaa myös mahdollisuuden ymmärtää niin omia kuin mahdollisen matkakumppanin reaktioita uusissa tilanteissa. Kulttuurishokki on ohimenevää. Mielestäni oppimisen kannalta lievää kulttuurishokkia voidaan pitää myös liikkeelle panevana voimana, koska se pakottaa pistämään asioita ja ajatuksia uuteen järjestykseen.

9.2 Opinnäytetyö prosessina

Prosessina opinnäytetyö herätti tunteiden koko kirjon. Pelkoa, inhoa ja ahdistusta, mutta myös innostusta, onnistumisen kokemuksia ja iloa. Alkuvaiheessa oli vain suuri musta möykky, mikä alkoi erinäisten vaiheiden myötä muuttua muotoaan. Onnekseni löysin itselleni aiheen, joka oli lähellä sydäntä. Ainoa ongelma oli vain se, että toteutustavasta ei ollut aavistustakaan.

Prosessi oli todella pitkäkestoinen. Aloin suunnitella työtä jo ennen omaa ulkomaan työharjoittelua syksyllä 2008. Oma Indokiinan matkani, johon sisältyi kaksi kuukautta työharjoittelua koulukodissa Vietnamin Hanoissa, kuukausi kokemusten purkua Laosissa ja viikon Stop Over Hong Kongissa ennen kotiinpaluutani, toteutui talvella 2008 - 2009. Kävin siis itse läpi prosessin, jota halusin tutkia. Tämän ja aiempien kokemuk-

sieni ansiosta minulle on muodostunut käsitys ulkomailla työskentelystä ja siitä, mitä työharjoittelu kolmannessa maailmassa saa ihmisessä aikaan.

Teoriaosuuden laatiminen oli mielestäni prosessin vaikein osuus. Olin ajoittain aivan epätoivoinen sen suhteen, että mistä näkökulmasta teoriani rakentaisin. Kymmenien ja kymmenien läpi kahlattujen kirjojen joukosta jäi lopulta jäljelle kuin itsestään nyt olemassa oleva teoriaosuus. Tutkimuksen toteutus oli jo huomattavasti helpompaa, vaikka epätietoisuus siitä, että olinko osannut laatia oikeanlaisen kyselylomakkeen, painoikin mieltäni.

Vastausten analysointi ja ilmiön pohdinta sujui kuin tanssi. Se oli mielenkiintoista ja haastavaa mutta myös varsin opettavaista. Voisin näin jälkikäteen todeta jopa nauttineeni tästä osuudesta. Vaikka työ oli hidasta, se eteni sujuvasti. Pohdintaosuuteen olen työssäni erityisen tyytyväinen. Huomion arvoista on se, että onneksi olin varannut riittävästi aikaa tutkimuksen toteutukselle, koska kysymyksessä oli valtaisa prosessi, johon joutui kasvamaan kiinni sen onnistumiseksi. Toivon, että tutkimustani pystyttäisiin hyödyntämään tulevaisuudessa työelämän taholla.

"Jos en lähde matkaan tänään, en lähde huomennakaan, ja ylihuomenna tie on jo kasvanut umpeen orjantappuroita, eivätkä pelottomat kamelinikaan enää pysty tunkeutumaan niiden lävitse."
(Marco Polo)

9.3 Jatkotutkimushaasteet

Kansainvälistymisen ollessa yksi tulevaisuuden suurista haasteista Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa tutkimusta voisi laajentaa käsittämään muitakin toimialoja. Kyselylomake on laadittu yleisten työelämän kompetenssien pohjalta, joten sitä on halutessa mahdollista soveltaa muillakin aloilla. Näin olisi mahdollista suoraan vertailla kokemuksia aloittain.

Kysely olisi mahdollista teettää kaikilla vaihdosta palaavilla opiskelijoilla ja sitä kautta tulisi kerättyä vertailukelpoista aineistoa eri vuosilta, joita olisi mahdollista hyödyntää

tulevaisuudessa. Kerätyn aineiston avulla olisi mahdollisesti nähtävissä se, kuinka hyvin kansainvälistymisen tavoitteissa on edistytty. Tätä kautta voisi tutkia myös perehdytyksen merkitystä vaihdon onnistumiselle.

LÄHTEET

Erasmus 2008. Saatavissa: <http://www.cimo.fi/Resource.phx/cimo/elinikainen-oppiminen/erasmus.htx>. [Viitattu 6.2.2010]

Garam, I., 2005. Opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus ja työelämä. Työnantajien näkemyksiä ulkomailla opiskelun ja harjoittelun merkityksestä. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO. Saatavissa: http://www.cimo.fi/dman/Document.phx/~public/Julkaisut+ja+tilastot/occasional/occasionalpaper1_2005.pdf. [Viitattu 7.11.2009].

Haahtela, J. 2009. Opetusministeriön puheenvuoro. Teoksessa Leppiaho, H., Pulkkinen, A., Pääskylä, M., Salonen, K. & Virtanen, S. (toim.) Kansainvälisyys osana ammattikorkeakoulujen arkea. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 87, s. 13 - 14.

Haatainen, T. 2004. Globaali vastuu. Teoksessa Myllymäki, T. (toim.) Pallo haltuun. Kansainvälisyyskasvatus Suomessa. Lahti: KEPA, s. 7 - 9.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 10. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Inter-cultural youth exchange. 2006. ICYE. Saatavissa: <http://www.icye.org.uk/>. [Viitattu 18.4.2010].

Kansainvälinen Metropolia. 2010. Metropolia ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://www.metropolia.fi/kansainvalisyys/>. [Viitattu 18.4.2010].

Kansainväliset palvelut. 2009. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://www.kyamk.fi/Palvelut/Kansainv%C3%A4liset%20palvelut>. [Viitattu 7.11.2009].

Kauppinen, J. & Huovinen, A.-T. 2008. Alkusanat. Teoksessa Venäläinen, P. (toim.) Kulttuuriperintö ja oppiminen. Jyväskylä: Gummerus, s. 5.

Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009 - 2015. Saatavissa:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/artikkelit/korkeakoulujen_kv/liitteet/kansainvalistymisstrategia.pdf. [Viitattu 29. 6. 2009].

Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi. Sosiaalialan koulutusohjelma. 2006. Ammattikorkeakoulujen osallistumisen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen. ECTS-työryhmä 20.3.2006.

Kumpulainen, K. 2008. Oppimisen monitieteellinen tutkimus oppimisympäristöjen kehittämisen välineenä. Teoksessa Venäläinen, P. (toim.) Kulttuuriperintö ja oppiminen. Jyväskylä: Gummerus, 20 - 24.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu oy:n ja opetusministeriön välinen tavoitesopimus vuosille 2004 - 2006. 2003. Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/hallinto_ohjaus_ja_rahoitus/tavoitesopimukset/sopimukset0406/sopimus/liitteet/kymenlaakso_sopimus_04_06.pdf. [Viitattu 7.11.2009].

Miksi lähtisin opiskelijavaihtoon ulkomaille? 2009. Kansainvälisten asian toimisto.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Saatavissa:

<http://www.kyamk.fi/Opiskelu/Vaihto-opiskelu/L%C3%A4htev%C3%A4t%20opiskelijat/Oppaat%20ja%20lomakkeet>. [Viitattu 7.11.2009].

Murto, L., Rautniemi, L., Fredriksson, K., Ikonen, S., Mäntysaari, M., Niemi, L., Paldanius, K., Parkkinen, T., Tulva, T., Ylönen, F. & Saari, S. 2004. Eettisyyttä, eläisyyttä ja elämää. Yliopistojen sosiaalityön ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan arviointi yhteistyössä työelämän kanssa. Saatavissa:

http://www.kka.fi/index.phtml?C=258&product_id=91&s=61. [Viitattu 18.4.2010].

Nyström, S. 2004. Uralla eteenpäin - kansainvälinen harjoittelu asiantuntijaksi

kehittymisen ja työllistymisen näkökulmista. Cimo Publications 3. Kansainvälisen

henkilövaihdon keskus CIMO. Saatavissa: www.cimo.fi/dman/...ja.../cimo-publications3-2004.pdf. [Viitattu 7.11.2009].

Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta. 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:43 (Toim.) Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Poikela, E. & Järvinen, A. 2007. Työssäoppimisen prosessimalli oppimisen johtamisessa ja osaamisen arvioinnissa. Teoksessa Eteläpelto, A, Collin, K & Saarinen, J. (Toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY, 178-197.

Ruohotie, P. 1999. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY.

Saarinen, K. 2006. Lähikuvassa yleiset työelämätaidot - työelämän edustajien arvioita korkeakouluista vastavalmistuneiden yleisistä työelämätaidoista. Ristiin Rastiin – hanke. Tampereen yliopiston ura- ja rekrytointipalvelut. Saatavissa: http://209.85.129.132/search?q=cache:ZcIRrx3uvVEJ:www.kitkatta.net/valmis/ohjaaja/tyonantajamielikuvat/pdf/raportti_saarinen.pdf+yleiset+ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4taidot&cd=1&hl=fi&ct=clnk&gl=fi&client=firefox-a. [Viitattu 8.11.2009].

Sainola-Rodriguez, K. 2009. Transitionaalinen osaaminen. Kuopio: Kuopion yliopisto

Sirkka, K. 1996. Ulkomailla suoritetun opintojakson vaikutuksia terveydenhuollon opiskelijoiden oppimiseen ja ammatilliseen kasvuun – Reflektiopäiväkirja-analyysi. Tampere: Tampereen yliopisto

Säljö, L. 2004. Oppimiskäytännöt Sosiokulttuurinen näkökulma. Juva: WS Bookwell.

Tarvainen, J. 2009. Sosionomiopiskelijan osaamisen kehittyminen ulkomaisessa työharjoittelussa. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200904161999>. [Viitattu 17.4.2010].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö. Helsinki: Tammi.

Työharjoittelu ulkomailla. 2009. Kansainväliset palvelut. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Saatavissa: [http://www.kyamk.fi/Opiskelu/Vaihto-opiske-
lu/L%C3%A4htev%C3%A4t%20opiskelijat/Ty%C3%B6harjoittelu%20ulkomailla](http://www.kyamk.fi/Opiskelu/Vaihto-opiskelu/L%C3%A4htev%C3%A4t%20opiskelijat/Ty%C3%B6harjoittelu%20ulkomailla).
[Viitattu 7.11.2009].

Uusitalo, I. 2005. Työ tekijäänsä opettaa – sosionomi (AMK) asiantuntijavalmiuksia oppimassa. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 17.

Virtanen, A. 1998. Esipuhe. Teoksessa Kantola, I. & Panhelainen, M. (toim.) Kansainvälistyvät ammattikorkeakoulut. Jyväskylän, Tampereen ja Turun ammattikorkeakoulujen kansainvälistyminen, 3 - 4.

20.01.2010

Kouvola

Hei,

Yhteydenottooni viitaten lähetän opinnäytetyöni ”Oppimiskokemuksia työharjoittelusta ulkomailla” – kyselylomakkeen, johon toivon Sinun vastaavan. Tutkimukseni tarkoituksena on tutkia ja vertailla oppimiskokemuksia Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaali-alan opiskelijoiden suorittamista ulkomaan työharjoitteluista. Vastauksesi on minulle tärkeä!

Kyselylomakkeen vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä tutkimusraportissa voi yksittäisen vastaajan vastauksia tunnistaa.

Postitathan vastauksesi minulle viimeistään __.02.2010. Kiitos jo etukäteen!

Yhteistyöterveisin

Niko Torvinen

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu,

Sosiaali-alaa, Kouvola

Oppimiskokemuksia työharjoittelusta ulkomailla
KYSELYLOMAKE

(HUOM! Tutkimusraportissa yksittäisen vastaajan vastauksia ei voi tunnistaa.)

A) Taustatiedot:

1. Sukupuoli: a) nainen b) mies

2. Ikä: _____ vuotta

3. Suuntautumisvaihtoehto: a) kasvatus- ja perhetyö b) sosiaalinen kuntoutus

4. Koulun aloittamisvuosi: _____

5. Maa, jossa vaihtojakso suoritettiin ja ajankohta (vuosi):

6. Vaihtojakson aikana käytetty kie-
li/kielet: _____

7. Vaihtojakson käytetty aika: harjoittelun pituus: _____

ja koko matkan pituus: _____

8. Yksikkö, jossa työharjoittelu suoritettiin (työnkuva):

9. Koulutuksen vaihe ulkomailla suoritettuna harjoittelun aikana:

a) 1.lukuvuosi b) 2.lukuvuosi c) 3.lukuvuosi d) 4.lukuvuosi e) 5.lukuvuosi

10. Kuinka monta käytännön opiskelujaksoa olit suorittanut ennen ulkomailla
opiskelua: _____ kpl

11. Harjoitteluun osallistumisen motiivit ja syyt:

12. Lähditkö matkalle yksin vai ryhmänä (monenko kanssa):

Liite 2/2

13. Aikaisemmat kokemukseni ulkomailta:

a) lomamatka: _____ kpl. b) työ: _____ kpl.

14. Kuvaile mielestäsi paras kokemuksesi vaihtojaksosi aikana?

15. Kuvaile mielestäsi huonoin kokemuksesi vaihtojaksosi aikana?

B) Ammatilliset taidot

16. Kuvaile mielestäsi tärkein oppimasi asia vaihtojaksosi aikana?

17. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?
(Ympyröi näkemystäsi vastaava numero)

	ei ollenkaan	vähän	jokseenkin	paljon
a. Ongelmanratkaisutaidot	1	2	3	4
b. Organisointikyky	1	2	3	4
c. Kyky itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan	1	2	3	4
d. Ajanhallintataidot	1	2	3	4
e. Päätöksentekotaidot	1	2	3	4
f. Sosiaaliset taidot	1	2	3	4
g. Vuorovaikutustaidot	1	2	3	4
h. Ryhmätyötaidot	1	2	3	4
i. Johtamistaidot	1	2	3	4

j. Muutoksen hallintataidot	1	2	3	4
k. Itsensä kehittämisen taidot	1	2	3	4
l. Kriittinen ja itsekriittinen työskentely	1	2	3	4
m. Kyky soveltaa teoriaa käytäntöön	1	2	3	4
n. Kyky ymmärtää monikulttuurisuutta	1	2	3	4
o. Kyky ymmärtää ja huomioida eettisiä kysymyksiä	1	2	3	4
p. Kyky toimia eettisesti oikein	1	2	3	4

Liite 2/3

18. Opitko vaihtojaksosi aikana jotain sellaista ammatistasi, mitä et olisi voinut oppia kotimaassa? Mtä?

19. Onko harjoittelusta ollut sinulle hyötyä työelämässä? Miten se ilmenee?

20. Opin arvostamaan matkallani seuraavia asioita: (Ympyröi näkemystäsi vastaava numero)

	en lainkaan	vähän	jokseenkin	paljon
a. Oikeudenmukaisuus	1	2	3	4
b. Rauha	1	2	3	4
c. Turvallisuus	1	2	3	4
d. Vapaus	1	2	3	4
e. Ihmisarvo	1	2	3	4
f. Elämän kunnioittaminen	1	2	3	4

C) Kulttuuritaidot

21. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailta harjoittelun aikana? (Ympyröi näkemystäsi vastaava numero)

	ei ollenkaan	vähän	jokseenkin	paljon
a. Oman kulttuurin tuntemus	1	2	3	4
b. Tietoisuus omista näkemyksistä ja ennakkoluuloista	1	2	3	4
c. Kulttuurienvälisten erojen tunnistaminen	1	2	3	4
d. Erilaisten viestintä ja käyttäytymistapojen tunnistaminen	1	2	3	4
e. Ymmärrys kulttuurien välisistä eroista	1	2	3	4
f. Selviytyminen kulttuurien välisistä ongelmista	1	2	3	4

g. Asiakkaan uskomusten ja arvojen kunnioittaminen	1	2	3	4
h. Erilaisuuden arvostaminen	1	2	3	4
i. Vieraista kulttuureista olevien ihmisten arvostaminen	1	2	3	4
j. Kulttuurien välinen vuorovaikutus	1	2	3	4

Liite 2/4

22. Miten kuvailisit kohdemaasi palvelujärjestelmää?

23. Muuttiko se (kysymys 22) käsitystäsi suomalaisesta palvelujärjestelmästä?

D) Omat taidot

24. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat muuttuneet ulkomailla harjoittelun aikana? (Ympyröi näkemystäsi vastaava numero)

ei lainkaan vähän jokseenkin paljon

a. Kielitaitoni kehittyi	1	2	3	4
b. Ennakkoluuloni vähenivät	1	2	3	4
c. Suvaitsevaisuuteni lisääntyi	1	2	3	4
d. Joustavuuteni lisääntyi	1	2	3	4
e. Itsenäisyyteni lisääntyi	1	2	3	4
f. Rohkeuteni lisääntyi	1	2	3	4
g. Itseluottamukseni lisääntyi	1	2	3	4
h. Huumorintajuni lisääntyi	1	2	3	4
i. Oma-aloitteisuuteni lisääntyi	1	2	3	4
j. Työmotivaationi lisääntyi	1	2	3	4

25. Mitä mieltä olet seuraamista väittämistä? (Ympyröi näkemystäsi vastaava numero)

	Täysin eri mieltä	Vähän eri mieltä	Vähän samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
a. Oppimiskokemukset kokemukset olivat voimakkaampia ulkomailla kuin kotimaassa	1	2	3	4
b. Kulttuurishokki aiheutti minulle sopeutumisvaikeuksia	1	2	3	4

c. Minuun kohdistui rasismia matkani aikana	1	2	3	4
d. Jouduin miettimään arvojani uudelleen	1	2	3	4
e. Pelottavat kokemukset hankaloittivat oppimistani	1	2	3	4
f. Matkan aikana opin uusia asioita itsestäni	1	2	3	4

Liite 2/5

26. Voisitko kokemuksesi perusteella kuvitella lähteväsi ulkomaille töihin? Miksi?

27. Mitä haluat sanoa opiskelijoille, jotka miettivät ulkomaille lähtöä?

28. Mitä muuta haluat sanoa harjoittelustasi ulkomailla?

Kiitos vastauksestasi!

Vastauksesi käsitellään luottamuksellisesti!

Mitä mieltä olet seuraamista väittämistä?

Taulukko 1. Väittämä, Oppimiskokemukset kokemukset olivat voimakkaampia ulkomailla kuin kotimaassa

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	8	3	5
Vähän samaa mieltä	7	7	0
Vähän eri mieltä	2	1	1
Täysin eri mieltä	0	0	0

Taulukko 2. Väittämä, Kulttuurishokki aiheutti minulle sopeutumisvaikeuksia

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	3	1	2
Vähän samaa mieltä	3	2	1
Vähän eri mieltä	5	5	0
Täysin eri mieltä	6	3	3

Taulukko 3. Väittämä, Minuun kohdistui rasismia matkani aikana

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	2	0	2
Vähän samaa mieltä	2	1	1
Vähän eri mieltä	2	2	1
Täysin eri mieltä	11	9	2

Taulukko 4. Väittämä, Jouduin miettimään arvojani uudelleen

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	6	1	5
Vähän samaa mieltä	3	2	1
Vähän eri mieltä	4	4	0
Täysin eri mieltä	4	4	0

Taulukko 5. Väittämä, Pelottavat kokemukset hankaloittivat oppimistani

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	2	1	1
Vähän samaa mieltä	3	1	2
Vähän eri mieltä	2	2	0
Täysin eri mieltä	10	7	3

Taulukko 6. Väittämä, Matkan aikana opin uusia asioita itsestäni

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Täysin samaa mieltä	11	5	6
Vähän samaa mieltä	4	4	0
Vähän eri mieltä	2	2	0
Täysin eri mieltä	0	0	0

Taulukko 7. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

ELÄMÄNHALLINTATAIDOT

a. Ongelmanratkaisutaidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	5	2	3
Jokseenkin	8	6	2
Vähän	3	2	1
Ei lainkaan	1	1	0

b. Organisoitukyky

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	3	1	2
Jokseenkin	9	7	2
Vähän	4	2	2
Ei lainkaan	1	1	0

c. Kyky itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	8	4	4
Jokseenkin	8	6	2
Vähän	0	0	0
Ei lainkaan	1	1	0

d. Ajanhallintataidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	4	3	1
Jokseenkin	6	4	2
Vähän	6	3	3
Ei lainkaan	1	1	0

e. Päätöksentekotaidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	1	1	0
Jokseenkin	10	7	3
Vähän	4	2	2
Ei lainkaan	1	1	0
Vastaus puuttui	1	0	1

Taulukko 8. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

VUOROVAIKUTUS- JA KOMMUNIKOINTITAITOT

f. Sosiaaliset taidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	8	4	4
Jokseenkin	8	6	2
Vähän	0	0	0
Ei lainkaan	1	1	0

g. Vuorovaikutustaidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	7	3	4
Jokseenkin	9	7	2
Vähän	0	0	0
Ei lainkaan	1	1	0

h. Ryhmätyötaidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	4	3	1
Jokseenkin	7	4	3
Vähän	5	3	2
Ei lainkaan	1	1	0

Taulukko 9. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

ASIAANTUNTIJATAIDOT

i. Johtamistaidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	0	0	0
Jokseenkin	6	3	3
Vähän	8	5	3
Ei lainkaan	3	3	0

j. Muutoksen hallintataidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	7	5	2
Jokseenkin	7	3	4
Vähän	1	1	0
Ei lainkaan	1	1	0
Vastaus puuttui	1	1	0

k. Itsensä kehittämisen taidot

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	8	4	4
Jokseenkin	5	3	2
Vähän	3	3	0
Ei lainkaan	1	1	0

Taulukko 10. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

TUTKIJATAIDOT

l. Kriittinen ja itsekriittinen työskentely

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	7	3	4
Jokseenkin	6	4	2
Vähän	3	3	0
Ei lainkaan	1	1	0

m. Kyky soveltaa teoriaa käytäntöön

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	2	0	2
Jokseenkin	8	5	3
Vähän	6	5	1
Ei lainkaan	1	1	0

Taulukko 11. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

EETTISET TAIDOT

n. Kyky ymmärtää monikulttuurisuutta

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	12	6	6
Jokseenkin	4	4	0
Vähän	1	1	0
Ei lainkaan	0	0	0

o. Kyky ymmärtää ja huomioida eettisiä kysymyksiä

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	6	1	5
Jokseenkin	8	7	1
Vähän	2	2	0
Ei lainkaan	1	1	0

p. Kyky toimia eettisesti oikein

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	6	2	4
Jokseenkin	6	4	2
Vähän	4	4	0
Ei lainkaan	1	1	0

Taulukko 12. Opin arvostamaan matkallani seuraavia asioita.

a. Oikeudenmukaisuus

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	9	3	6
Jokseenkin	3	3	0
Vähän	5	5	0
Ei lainkaan	0	0	0

b. Rauha

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	6	1	5
Jokseenkin	6	5	1
Vähän	4	4	0
Ei lainkaan	1	1	0

c. Turvallisuus

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	12	6	6
Jokseenkin	2	2	0
Vähän	3	3	0
Ei lainkaan	0	0	0

d. Vapaus

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	12	5	5
Jokseenkin	4	3	1
Vähän	2	2	0
Ei lainkaan	1	1	0

e. Ihmisarvo

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	11	5	6
Jokseenkin	2	2	0
Vähän	3	3	0
Ei lainkaan	1	1	0

f. Elämän kunnioittaminen

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	9	3	6
Jokseenkin	3	3	0
Vähän	4	4	0
Ei lainkaan	1	1	0

Taulukko 13. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

OMAT TAIDOT

a. Kielitaitoni kehittyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	10	5	5
Jokseenkin	5	4	1
Vähän	2	2	0
Ei lainkaan	0	0	0

b. Ennakkoluuloni vähenivät

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	5	3	2
Jokseenkin	6	4	2
Vähän	3	1	2
Ei lainkaan	3	3	0

c. Suvaitsevaisuuteni lisääntyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	5	2	3
Jokseenkin	8	6	2
Vähän	3	2	1
Ei lainkaan	1	1	0

d. Joustavuuteni lisääntyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	7	3	4
Jokseenkin	8	6	2
Vähän	1	1	0
Ei lainkaan	1	1	0

e. Itsenäisyyteni lisääntyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	12	6	6
Jokseenkin	4	4	0
Vähän	0	0	0
Ei lainkaan	1	1	0

f. Rohkeuteni lisääntyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	12	6	6
Jokseenkin	4	4	0
Vähän	1	1	0
Ei lainkaan	0	0	0

g. Itseluottamukseni lisääntyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	11	5	6
Jokseenkin	5	5	0
Vähän	1	1	0
Ei lainkaan	0	0	0

h. Huumorintajuni lisääntyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	5	2	3
Jokseenkin	8	6	2
Vähän	4	3	1
Ei lainkaan	0	0	0

i. Oma-aloitteisuuteni lisääntyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	12	6	6
Jokseenkin	3	3	0
Vähän	1	1	0
Ei lainkaan	1	1	0

j. Työmotivaationi lisääntyi

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	3	1	2
Jokseenkin	8	4	4
Vähän	4	4	0
Ei lainkaan	2	2	0

Taulukko 14. Kuinka paljon seuraavat taidot ovat kehittyneet ulkomailla harjoittelun aikana?

KULTTUURITAIIDOT

a. Oman kulttuurin tuntemus

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	5	4	1
Jokseenkin	6	4	2
Vähän	6	3	3
Ei lainkaan	0	0	0

b. Tietoisuus omista näkemyksistä ja ennakkoluuloista

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	10	6	4
Jokseenkin	4	3	1
Vähän	3	2	1
Ei lainkaan	0	0	0

c. Kulttuurienvälisen erojen tunnistaminen

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	9	5	4
Jokseenkin	5	3	2
Vähän	3	3	0
Ei lainkaan	0	0	0

d. Erilaisten viestintä ja käyttäytymistapojen tunnistaminen

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	8	4	4
Jokseenkin	8	6	2
Vähän	1	1	0
Ei lainkaan	0	0	0

e. Ymmärrys kulttuurien välisistä eroista

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	11	6	5
Jokseenkin	6	5	1
Vähän	0	0	0
Ei lainkaan	0	0	0

f. Selviytyminen kulttuurien välisistä ongelmista

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	7	3	4
Jokseenkin	6	4	2
Vähän	4	4	0
Ei lainkaan	0	0	0

g. Asiakkaan uskomusten ja arvojen kunnioittaminen

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	7	4	3
Jokseenkin	7	4	3
Vähän	3	3	0
Ei lainkaan	0	0	0

h. Erilaisuuden arvostaminen

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	10	6	4
Jokseenkin	6	4	2
Vähän	1	1	0
Ei lainkaan	0	0	0

i. Vieraista kulttuureista olevien ihmisten arvostaminen

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	7	3	4
Jokseenkin	8	6	2
Vähän	2	2	0
Ei lainkaan	0	0	0

j. Kulttuurien välinen vuorovaikutus

	Kaikki (N=17)	Euroopassa (n=11)	Euroopan ulkopuolella (n=6)
Paljon	7	4	3
Jokseenkin	6	3	3
Vähän	4	4	0
Ei lainkaan	0	0	0